

**BURDUR' DA FAALİYET GÖSTEREN
GİRİŞİMCİLERİN RİSK ALMA BECERİLERİNİ
ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİ**
YÜKSEK LİSANS TEZİ
Hesna KİP
DANIŞMAN
Doç. Dr. Süleyman DÜNDAR
İSTATİSTİK ANABİLİM DALI
Nisan, 2014

**AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BURDUR' DA FAALİYET GÖSTEREN GİRİŞİMCİLERİN RİSK
ALMA BECERİLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN
BELİRLENMESİ**

Hesna KİP

DANIŞMAN

Doç. Dr. Süleyman DÜNDAR

İSTATİSTİK ANABİLİM DALI

Nisan, 2014

TEZ ONAY SAYFASI

Hesna KİP tarafından hazırlanan “BURDUR’DA FAALİYET GÖSTEREN GİRİŞİMCİLERİN RİSK ALMA BECERİLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİ” adlı tez çalışması lisansüstü eğitim ve öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca 21/04/2014 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü **İstatistik Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman : (Doç. Dr., Süleyman DÜNDAR)

Başkan	: Doç. Dr., Süleyman DÜNDAR AKÜ Fen-Edebiyat Fakültesi,	İmza
Üye	: Doç. Dr., Veysel AĞCA AKÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,	İmza
Üye	: Yard. Doç. Dr., Engin TAŞ AKÜ Fen-Edebiyat Fakültesi,	İmza

Afyon Kocatepe Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun
...../..... /2014 tarih ve
..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

.....
Enstitü Müdürü
Prof. Dr. Yılmaz YALÇIN

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI
Afyon Kocatepe Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

21/04/2014

Hesna KİP

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi

**BURDUR' DA FAALİYET GÖSTEREN GİRİŞİMCİLERİN RİSK ALMA
BECERİLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİ**

Hesna KİP

Afyon Kocatepe Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

İstatistik Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr., Süleyman DÜNDAR

Ülke ekonomilerinin ve toplum refahının gelişmesinde girişimciliğin önemli bir katkısı vardır. Bunun için toplumların girişimcilere ihtiyaçları vardır. Girişim ve girişimcilikle ilgili çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada, girişimcilerin risk alma becerileri, bazı demografik özelliklerinin ve çevresel faktörlerin risk alma becerilerindeki etkileri incelenmiştir. Bu amaçla, girişimcilerin risk alma ve bazı yönetsel özellikleri ile ilgili düşünce ve davranışlarını ölçmek amacıyla bir anket formu hazırlanmıştır. Burdur il merkezinde faaliyette bulunan işletmelerden tesadüfi olarak belirlenmiş işletmelerin sahibi/ortağı/yöneticilerinden 406 girişimci ile yüz yüze anket uygulaması yapılmıştır. Anket ile elde edilen verilere analizler yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; girişimcilerin başarılı olma isteğinin ve farklı düşünebilme, hayal kurabilme, cesaretli olma özelliklerinin, risk alma becerilerini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Girişimcilerin risk yönetimi konusunda bilgili olması, risk alma becerisini olumlu yönde etkilemektedir. Girişimcilerin eğitim durumunun da risk alma becerisinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yüksek öğrenim mezunu olan girişimcilerin, olmayanlara göre risk alma becerisinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İşletme ile ilgili özelliklerden, işletmede risk yönetimi departmanı olmasının girişimcilerin risk alma becerisini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. İşletmelerin faaliyet süresi de girişimcilerin risk alma becerilerinin belirleyicilerinden biridir. İşletmelerin faaliyet süresi arttıkça, girişimcilerin risk alma becerilerinde artış gözlenmektedir.

2014, ix+72 sayfa

Anahtar Kelimeler: Girişimci, Risk Alma, Regresyon Analizi, Burdur

ABSTRACT

M.Sc Thesis

DETERMINATION OF FACTORS AFFECTING RISK-TAKING SKILLS OF ENTREPRENEUR IN BURDUR

Hesna KİP

Afyon Kocatepe University

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Department of Statistics

Supervisor: Assist. Prof., Süleyman DÜNDAR

Entrepreneurship has a big contribution to the development of the country's economy and the society's welfare. For that reason, societies need entrepreneurs. A great number of studies on enterprise and entrepreneurship have been done so far. In this study, risk taking skills of entrepreneurs, some demographic characteristics and environmental factors on risk taking skills have been analysed. With this aim, in order to evaluate the entrepreneurs' ideas and thoughts on their risk taking and some administrative features, a questionnaire has been prepared. A face-to-face questionnaire has been carried out with 406 entrepreneurs who are proprietor/shareholder/administrator at the enterprises which operate in the city centre of Burdur and they have been designated coincidentally. The data obtained from the survey has been analysed. According to the results obtained, it has been determined that the entrepreneurs' desire to be successful and to think differently, to dream and characteristics to be courageous affect their risk taking skills in a positive way. Moreover, the entrepreneurs' being sophisticated about exposure management affect their risk taking skills positively. It has been inferred that the education status of the entrepreneurs has also influence in their risk taking skills. It has also been concluded that risk taking skills of the entrepreneurs who graduated from higher education programs is higher than the entrepreneurs who did not graduate from any higher education programs. It has been designated that of the properties, having risk management department at enterprises influences the entrepreneurs' risk taking skills affirmatively. The operating period of enterprises is also one of the determiners of entrepreneurs' risk taking skills. As the operating period has increased, the increase in

the risk taking skills of the entrepreneurs has been observed.

2014, ix+72 pages

Key Words: Entrepreneur, Risk Taking, Regression Analysis, Burdur

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın konusu, analiz ve sonuçların değerlendirilmesi ve her aşamasında göstermiş olduğu sabır ve desteği ile yapmış olduğu büyük katkılarından dolayı tez danışmanım, hocam Sayın Doç. Dr. Süleyman DÜNDAR'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma ve yazım süresince yardımlarını, dostluklarını esirgemeyen, her konuda öneri ve eleştirileriyle yardımlarını gördüğüm; Doç. Dr. Veysel AĞCA'ya, İstatistik Bölümü hocalarım Yard. Doç. Dr. Engin TAŞ, Yard. Doç. Dr. Ayça Hatice TÜRKAN, Yard. Doç. Dr. Sinan SARAÇLI, Öğr. Gör. Ahmet Sabri ÖĞÜTLÜ, Araş. Gör. Şenay Özdemir ve Öğr. Gör. Hamza ERDOĞDU'ya ve arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Anlayış ve desteklerini esirgemeyen, halen çalışmakta olduğum Burdur Ticaret ve Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanım Sayın Yusuf KEYİK'e, Meclis Başkanım Sayın Feyzi OKTAY'a, Genel Sekreterim Sayın Sedat ÖZ'e ve iş arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Tabi ki bu tezin başlangıç aşaması olan alan araştırmasına katılarak, yardımlarını esirgemeyen tüm firmalara, Burdur Ticaret ve Sanayi Odası üyelerine, teşekkürü bir borç bilirim.

Bu araştırma boyunca her türlü destekleriyle yanımda olan, çok kıymetli anneannem Şadiye YILMAZ, canım annem Azime KİP, babam Erdoğan KİP, kız kardeşim Hülya KİP ve tatlı yeğenim Erdoğan ÖZER'e çok teşekkür ederim.

Hesna KİP

AFYONKARAHİSAR, 2014

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	v
KISALTMALAR DİZİNİ	viii
ÇİZELGELER DİZİNİ	ix
1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR BİLGİLERİ	3
3. RİSK ALMA	6
3.1 Risk ve Belirsizlik	6
3.2 Risk Algılaması	8
3.3 Risk Yönetimi	10
3.4 Risk Tepkileri	12
3.4.1 Kaçınma	12
3.4.2 Azaltma	12
3.4.3 Paylaşma	13
3.4.4 Kabullenme	13
3.5 Risk Alma İle İlgili Yaklaşımlar	13
3.5.1 Kişisel Özellikler	14
3.5.1.1 Yaş	15
3.5.1.2 Cinsiyet	16
3.5.1.3 Eğitim	17
3.5.1.4 Başarı Gereksinimi	18
3.5.1.5 Farklılık, Hayal Gücü	19
3.5.1.6 Belirsizliğe Tolerans	20
3.5.1.7 Kadercilik	21
3.5.1.8 Cesaret	22
3.5.2 İçinde Bulunulan Ortamın Özellikleri	24
3.5.3 Problemin Kendisine İlişkin Özellikler	25
4.ÇALIŞMADA KULLANILAN İSTATİSTİKSEL YÖNTEMLER	27

4.1 Regresyon Analizi.....	27
4.1.1 Basit Doğrusal Regresyon Analizi.....	28
4.1.1.1 En Küçük Kareler Yöntemi	30
4.1.2 Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi.....	31
4.2 Faktör Analizi	33
4.2.1 Verilerin Faktör Analizi İçin Uygunluğunun Araştırılması.....	34
4.2.1.1 Korelasyon Matrisinin Hesaplanması	34
4.2.1.2 Bartlett'in Küresellik Testi (Bartlett's Test of Sphericity).....	35
4.2.1.3 KMO-Örneklem Yeterliliği Ölçütü (Kaiser- Meyer- Olkin).....	35
4.2.2 Faktör Sayısının Belirlenmesi.....	36
4.2.2.1 Özdeğere (Eigenvalues) Göre Belirleme.....	36
4.2.2.2 Serpilme Diyagramı (Scree Test) İle Belirleme.....	36
4.2.2.3 Varyansın Oranına Göre Belirleme.....	36
4.2.3 Faktörlerin Rotasyonu.....	36
4.2.4 Faktörlerin Adlandırılması.....	37
5. UYGULAMA	38
5.1 Çalışmanın Amacı	38
5.2 Çalışmanın Metodolojisi	38
5.3 Anakitle ve Örneklem	38
5.4 Veri Toplama ve Ölçek	39
5.5 Örneklemin Özellikleri	39
5.6 Çalışmanın Bulguları	41
5.6.1 Girişimcilerin Risk Almasında Etkili Özelliklerinin İncelenmesi.....	45
5.6.1.1 Enter Metodu ile Regresyon Analizi.....	47
5.6.1.2 İleriye Doğru Değişken Seçimi (Stepwise Selection) Metodu ile Regresyon Analizi	49
5.6.1.3 Enter Metodu ile Regresyon Analizi	52
5.6.1.4 İleriye Doğru Değişken Seçimi (Stepwise Selection) Metodu ile Regresyon Analizi	55
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	58
7. KAYNAKLAR.....	60
ÖZGEÇMİŞ.....	70

EK-1	71
------------	----

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

AI	Aile İşletmesi
AŞ	Anonim Şirket
BT	Belirsizliğe Tolerans
C	Cesaret
CNS	Cinsiyet
DY	Doğum Yılı
EKKY	En Küçük Kareler Yöntemi
FHG	Farklılık Hayal Gücü
G	Girişimcilik
IFS	İşletmenin Faaliyet Süresi
IO	İşletme Ortağı
IOY	İşletme Ortağı Yönetici
IRY	Risk Yönetimi Departmanı
IS	İşletme Sahibi
ISY	İşletme Sahibi Yönetici
ITK	İşletmenin Tüzel Kişiliği
İS	İşyerindeki Statü
İşl.	İşletme
K	Kadercilik
KI	Kazanma İsteği
Koll. Şti.	Kollektif Şirket
Ltd.Şti.	Limited Şirket
ED	Eğitim Durumu
Ort.	Ortak
Ö	Özgüven
RA	Risk Alma
RY	Risk Yönetimi
RYK	Risk Yönetimi Kavramını Bilme
Y	İşletme Sahibi ve Ortağı Olmayan Yönetici

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa
Çizelge 5.1 Örneklemin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı	40
Çizelge 5.2 KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) ve Bartlett' s testi.....	41
Çizelge 5.3 Faktörler ve Faktör Analizi Sonuçları	43
Çizelge 5.4 Değişkenler ve Değerleri	45
Çizelge 5.5 Varyans Analizi/Model Özeti (Metot: Enter)	47
Çizelge 5.6 Regresyon Analizi İstatistikleri-1	48
Çizelge 5.7 Varyans Analizi/Model Özeti (Metot: Stepwise Selection) ..	50
Çizelge 5.8 Regresyon Analizi İstatistikleri-2.....	51
Çizelge 5.9 Varyans Analizi/Model Özeti (Metot: Enter)	53
Çizelge 5.10 Regresyon Analizi İstatistikleri-3	53
Çizelge 5.11 Varyans Analizi/Model Özeti (Metot: Stepwise Selection) ..	55
Çizelge 5.12 Regresyon Analizi İstatistikleri-4	56

1.GİRİŞ

"Risk" kelimesi ilk kez Rönesans zamanında karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde gemiciler risk üstlenmek zorunda kalıyor, mülkiyet sahipleri gemilerini güvence altına almak istiyor, bankerler kayıplarını düşürmeye çalışıyorlardı. Bu alanlarda kullanılmaya başlanan risk kavramı, zamanla, gündelik dilde kullanılmaya başlanmıştır (Gregersen 2003).

Risk kelimesi, zarara uğrama tehlikesi olarak açıklanmaktadır. Fakat bu kelime anlam itibariyle içinde bir tehlike durumunu barındırdığı gibi, sonuç olarak kazanç durumunu da barındırmaktadır. Özellikle iş dünyasında katlanılan veya göze alınan yüksek risklerin yüksek kazançlar getirdiği bir gerçektir (Kayalar ve Ömürbek 2007).

Girişimcilikte de risk almaya yatkın olmak, finansal açıdan zarar tehlikesini ve sosyal açıdan da başarısızlığı göze almak demektir. Kuşkusuz risk denilince akla hemen finansal anlamda kayıp-kazanç gelmektedir. Fakat yapılan araştırmalarda finansal kayıpların yanında, sosyal kayıpların da girişimciler tarafından önemsendiği ortaya çıkmıştır (Kayalar ve Ömürbek 2007).

Günün koşullarına uygun bir girişimci tanımı şöyle yapılmaktadır: Bilgiyi temel alarak, genel eğilimlere ve kendisine uygun bir alanı seçerek ve/veya ilgisini girişimciliğe konu ederek, herhangi bir finansman yöntemi kullanıp, tüm insanların yararı için mal ve hizmet üretmek amacıyla işletme açıp ekonomik gereksinimini, ekonomik zenginliğini, bağımsızlığını, sosyal prestijini, kendini kabul ettirmeyi ve kendisini aşmayı, açtığı işletmesinde sürdüren, sürdürme arzusunda ve çabasında olan herkes girişimcidir (Akdemir 2004).

Geleneksel anlamda girişimcilik, risk üstlenme eylemidir. İşletmelerde özellikle profesyonel yönetici ve girişimciyi birbirinden ayırt etmek için, girişimcilerin yöneticilerden farklı olarak kar ve zarar riskini bizzat üstlenmesine vurgu yapılmaktadır. Üstlenilen bütün bu risklerin karşılığında, girişimcinin yegane beklentisi başarılı olmak ve başlangıçta belirlediği hedeflere ulaşabilmektir (Erdem 2001).

Görüldüğü gibi girişimcilik tanımı içerisinde daima bir risk unsuru vardır. Örneğin yukarıdaki tanımda girişimci, bir şekilde elde ettiği ekonomik zenginliğini ve sosyal prestijini riske atmaktadır. Öyleyse risk almak veya risk almaya yatkın olmak girişimciliğin doğasında olan bir olgudur (Kayalar ve Ömürbek 2007).

Yates ve Stone (1992), risk unsurlarına ilişkin bir konsensüsün sağlanamamasının birçok faktöre bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Bunlar:

- Birçok farklı unsurun genellikle bir bütün olarak riskin yapısıyla karıştırılması
- Riskin farklı durumlarda farklı özellikler sergilemesi
- Risk algılamalarının bireyler arasında farklılık göstermesi nedeniyle riskin özünde subjektif olmasıdır.

Bu çalışmada, girişimcilerin risk alma ve risk alma ile ilgili diğer bazı özellikleri incelenmiştir. Türk Dil Kurumu sözlüğü'nde, girişimci: "1.Üretim için bir işe girişen, kalkışan kimse, müteşebbis. 2.Ticaret, endüstri vb. alanlarda sermaye koyarak girişimde bulunan kimse, müteşebbis" olarak iki ayrı şekilde, risk ise: "Zarara uğrama tehlikesi, riziko" olarak tanımlanmıştır (İnt.Kyn.4).

Çalışmanın araştırma alanı, Burdur Ticaret ve Sanayi Odası'na kayıtlı firmaların sahip/ortak/yöneticileridir. Bu çalışma altı ana başlık altında planlanmıştır. Giriş başlığı altında, çalışmayla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Literatür bilgileri başlığı altında, konuyla ilgili yapılmış çalışmalar ve elde edilen bulgular aktarılmıştır. İşletmelerde risk alma başlığı altında ise, risk ve belirsizlik kavramlarının tanımı yapılarak risk algılaması ve risk yönetimi açıklanmıştır. Risk alma ile ilgili yaklaşımlar başlığı altında, kişisel özellikler, içinde bulunulan ortamın özellikleri ve problemin kendisine ilişkin özelliklerden söz edilmiştir. Çalışmada kullanılan istatistiksel yöntemler başlığı altında, regresyon analizi ve faktör analizi anlatılmıştır. Uygulama başlığı altında analiz bulgularına yer verilmiştir. Sonuç ve öneriler başlığı altında ise elde edilen bulgular özetlenmiştir.

2.LİTERATÜR BİLGİLERİ

Konu ile ilgili yapılan literatür taramasında; girişimcilik eğilimleri, öğrencilerin girişimcilik özellikleri, KOBİ'lerin finansal risk algı düzeyi, işletmelerde riske yönelik denetim, finans şirketlerinin risk alma davranışlarının belirlenmesini amaçlayan araştırmalara rastlanılmıştır (Altay 2008, Avşar 2007, Dünder ve Ağca 2007, Önem 2010).

Kişilerin, algılanan risk ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkilerin ve farklı kişilik özelliklerine sahip bireyler arasındaki algılanan risk farklılıklarının incelenmesi amacıyla yapılan çalışma, bireylerin algıladıkları riskler ile kişilik özellikleri arasında farklı boyut ve düzeylerde ilişkilerin varlığını ortaya koymuştur. Analiz sonuçları farklı kişilik özelliği gösteren bireylerin algıladıkları risklerin de farklı olduğunu, algılanan psikolojik risk düzeyi ile ortalama aylık gelir arasında anlamlı pozitif yönlü ilişki olduğunu, erkek ve bayanların algılanan finansal risk düzeylerinin anlamlı derecede farklı olduğunu göstermiştir (Dal 2009).

Siegrist vd. (2002) genelde erkekleri kadınlara oranla risk almaya daha yatkın göstermektedir. Örneğin, teknolojik yeniliklerin getirdiği risklerle ilgili olarak kadınlar erkeklerden daha fazla endişelidir. Benzer olarak risk almada da cinsiyet farklılıkları öne çıkmaktadır (Kayalar ve Ömürbek 2007). Byrnes ve Miller (1999) tarafından yapılan bir araştırmada da, erkeklerin kadınlara oranla risk almada daha istekli oldukları görülmüştür.

Girişimcilik literatüründe önemle üzerinde durulan bir girişimci özelliği risk almadır. Girişimcinin risk alması, bilinmeyen bir doğrultuda yol alması gibi düşünülebilir. Risk alma davranışı, girişimcileri diğer sosyal gruplardan ayırmada temel faktör olarak ileri sürülmüştür. Kar elde etmede belirli kontrol ve yeteneğe sahip oldukları durumlarda, girişimciler, orta derecede riskleri almayı tercih etmektedirler. Çünkü, girişimcinin diğer özelliği olan başarıya ihtiyacı faktörü, daha yüksek düzeyde risk almasını engellemektedir (Keskin et al. 2002, akt. Avşar 2007).

Şirket girişimciliği proaktif olmayı, yenilik yapmayı ve dolayısıyla makul derecede risk almayı gerektirir. Yöneticiler firmalarının büyümesini sağlamak ve performanslarını artırmak için stratejik planlar yapmalı, mevcut durumlarını korumak yerine, yenilik yapmaya yönelik müteşebbis bir sistem oluşturmalı başka bir deyişle inisiyatif kullanarak risk alabilmeyi de öğrenmelidirler (Alpkan et al. 2005).

Dündar ve Ağca (2007) tarafından yapılan çalışmada, Afyon Kocatepe Üniversitesi öğrencilerinin girişimcilik özellikleri incelenmiştir. Girişimci olma eğilimine sahip öğrencilerin, girişimci olma eğilimine sahip olmayan öğrencilere göre daha fazla girişimcilik özellikleri olduğu ortaya çıkmıştır. Gelecekte girişimci olma eğilimine sahip öğrencilerin, diğerlerine göre daha fazla risk alma, kendine güven duyma ve yenilikçilik özelliği sergiledikleri görülmüştür. Ancak içsel kontrol odağı, başarı gereksinimi ve belirsizliğe karşı tolerans özellikleri bakımından bu iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar çıkmamıştır.

Avşar (2007), üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimleri üzerine bir çalışma yapmıştır. Cinsiyet açısından incelendiğinde, erkeklerin bayanlara göre daha yüksek oranda risk alma eğilimine sahip oldukları ve bu sonuçların, erkeklerin doğal yapısında bulunan cesaret özelliğinden kaynaklanıyor olabileceği belirtilmiştir. Gelir seviyesi açısından yapılan incelemede ise, yüksek gelirden gelen öğrencilerde, yaratıcılık özelliğinin daha yüksek çıktığı görülmektedir. Ancak, demografik değişkenlerin, diğer bir kısım girişimcilik özellikleri için, anlamlı sonuç vermediği de araştırmanın diğer bulguları arasındadır. Örneğin; öğrenciler ailedeki sıralamaları açısından incelendiğinde, ailede ilk çocukların girişimcilik eğilimleri ile, diğer çocukların girişimcilik eğilimleri arasında önemli farklılık olmadığı sonucu çıkmaktadır. Hatta ailede ilk çocuk olan öğrencilerin, beklenmedik olaylara tolerans düzeyi ve risk alma eğilimlerinin daha az olduğu görülmektedir. Bu durum, demografik değişkenlerin, kişilerdeki, her girişimcilik özelliğini etkilemediğini ve sadece birkaç özellik açısından etkili olduğu sonucunu vermektedir. Yani, cinsiyet faktörü girişimciyi risk alma açısından etkilerken; aile gelir düzeyi, yaratıcılık açısından ve baba mesleği ise bağımsızlık ihtiyacı ve insanlarla ilişki özelliği açısından etkileyebilmektedir.

İş ve özel hayatında risk yönetim kullanımı yaş faktörü ile incelendiğinde; 21-30 yaş aralığında olan kişiler iş ve özel hayatında risk yönetimini, diğer yaş aralıklarında olan kişilere nazaran daha fazla kullanmaktadır. Doktora ve yüksek lisans mezunu olan kişiler iş ve özel hayatında risk yönetimini, diğer eğitim gruplarında yer alan kişilere nazaran daha fazla kullanmaktadır (Çoban 2007).

Günümüzün hızlı ve karmaşık küresel ekonomisinde, risk yönetimi konusu hem iş hem de akademik dünyada kayda değer şekilde önem kazanmıştır. Bireysel kurumlar ve firmalar uzun bir süredir olasılık planlamanın ve risk yönetiminin farkındadırlar. Bu farkındalık literatürde başta finans olmak üzere sigorta, ekonomi, işletme yönetimi gibi çeşitli disiplinlerde yer almaktadır (Kaba 2013).

Önem (2010), çalışmasında KOBİ'lerin finansal risk algı düzeyini incelemiştir. Risk belirli bir zaman aralığında hedeflenen bir sonuca ulaşamama, kayba ya da zarara uğrama olasılığıdır. Gelecekte oluşabilecek potansiyel sorunlara, tehdit ve tehlikelere işaret eder. Risk genellikle tam ve net olarak bilinemez ya da öngörülemez, zamana bağlı olarak değişir. Sonuç üzerinde olumsuz etkileri vardır. Yönetilebilir bir olgudur. Riskin temel bileşenleri ise oluşma olasılığı ve oluşması durumunda sonucu ne ölçüde etkileyeceğidir. Ancak riskin sadece olumsuz etkileri olan bir kavram olduğunu düşünmek büyük bir yanlış olur. Riske kazanç elde etme fırsatı olarak bakılmalı fırsata dönüştürülmesi için sistematik bir çaba gösterilmelidir.

İnşaat sektöründe KOBİ'lerde, girişimcilerin yapım projelerinde karşı karşıya kaldıkları çeşitli risk faktörlerine ilişkin algılamalarının belirsizliğe tolerans, riske eğilim ve yaş gibi demografik özelliklerle birlikte firma büyüklüğü gibi örgütsel değişkenlere bağlı olduğunu ortaya koymuştur (Göç 2010).

Yapılan çalışmalar, geleceği kestirebilme yeteneği, maceraperestlik gibi kişisel özelliklerin yanında; yaş, gelir ve eğitim düzeyi gibi sosyal faktörlerin risk alabilme davranışında etkin olduğunu göstermiştir (Sung and Hanna 1997).

3. RİSK ALMA

Risk, her bir seçeneğin belirli bir sonuca götüreceğinin bilindiği, ancak karar verici tarafından bilinen bu sonuçların birer olasılık olduğu ortamdır. Başka bir deyişle, risk ölçülebilir bir belirsizliktir. Her bir seçeneğin belirli bir sonuca götürdüğü ve her sonucun belirli bir olasılık yaratacağının karar verici tarafından bilindiği durumları ortaya koyar. Risk zarar ya da kar olarak belirlenebilecek bir olasılığın ölçülmesidir. Riskli ortamlarda, ortaya çıkacak sonuçlara ilişkin olasılıklar kestirilebilir. Öyleyse risk kavramında önemli olan ölçülebilme ve kestirilebilmedir (Karalar 1994).

Risk kelimesi, zarara uğrama tehlikesi olarak açıklanmaktadır. Fakat bu kelime anlam itibariyle içinde bir tehlike durumunu barındırdığı gibi, sonuç olarak kazanç durumunu da barındırmaktadır. Özellikle iş dünyasında katlanılan veya göze alınan yüksek risklerin yüksek kazançlar getirdiği bir gerçektir. Girişimcilikte de risk almaya yatkın olmak, finansal açıdan zarar tehlikesini ve sosyal açıdan da başarısızlığı göze almak demektir. Kuşkusuz risk denilince akla hemen finansal anlamda kayıp-kazanç gelmektedir. Fakat yapılan araştırmalarda finansal kayıpların yanında, sosyal kayıpların da girişimciler tarafından önemsendiği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle girişimcinin veya girişimci adaylarının güçlü mental ve fiziksel özelliklere sahip olması gerekir. Girişimcilik anlamında insanları risk almaya yönelten veya alıkoyan birçok faktör vardır. Bu faktörler, kişiden kişiye göre değişir ve bunları genellemek oldukça zordur. Örneğin, kişinin en yakın çevresinin (ana-baba ve yakın akrabalarının) etkisi, yetiştirme tarzı, eğitimi, kendi iç dinamikleri ve cinsiyeti gibi faktörler risk alma özelliğini belirleyen faktörlerden bazılarıdır (Kayalar ve Ömürbek 2007).

3.1 Risk ve Belirsizlik

Belirlilik, risk ve belirsizlik kavramları birbirinden farklı kavramlardır. Belirlilik ortamında; risk ve belirsizlikten söz etmek mümkün değildir. Bu durumda geleceğe yönelik işlem ve kararların sonucu kesinlikle biliniyor demektir. Belirlilik kavramı dışındaki risk ve belirsizlik kavramları çoğu zaman birbiri ile eş anlamlı (birbirinin yerine) kullanılsa da bu kavramlar içerik itibariyle birbirinden farklıdır (Altay 2008).

Benzer bir şekilde, risk sözcüğünün kullanımı sektörler arasında farklılık gösterebildiği gibi aynı sektör içinde de farklılık gösterebilmektedir. Örneğin, finans sektöründe risk tanımına ilişkin farklı görüşler yer almaktadır. Sektörde, bir görüşe göre risk, varlıkların değerlerinde meydana gelebilecek kayıp tehlikesi şeklinde tanımlanırken, diğer bir görüşe göre ise her tür ekonomik faaliyetlerin tabi olduğu ve işletmelerin planlanan faaliyetlerini tehdit eden tehlikeler olarak tanımlanmaktadır. Gerek bireyler ve gerekse işletmeler açısından gelecek belirsizlik taşımaktadır. Risk, gelecekte ortaya çıkması istenmeyen bir olayın gerçekleşme olasılığı olarak nitelenebilir. Söz konusu düşük oranda da olsa gerçekleşmesi katlanılması güç sorunlara yol açabilmektedir. Bu sebeple geleceğe yönelen her kararda risk unsuru hesaba katılmalıdır (Berk 1992).

Karar verme sistemlerinin iki temel kavramı “risk” ve “belirsizlik”tir. Belirsizlik “eksik bilgi”, risk ise “belirsiz sonuçlar” şeklinde tanımlanabilir (Kaan 2002).

Uğur (2007), “Türkiye Mütahhitler Birliği üyesi inşaat firmalarının planlama, yapı maliyeti hesaplama ve risk yönetimi yaklaşımları” başlıklı çalışmasında belirsizlik ve risk faktörlerinden bahsetmiştir: “Belirsizliğe neden olan faktörler arasında; insan unsuru, işletme büyüklüğü, örgütlenme sorunları, kurumun hukuki yapısı, politik etkenler, devletin iktisadi politikasındaki değişiklik ve kararlarda süreklilik derecesi, işletmenin ileriye görme ve ona göre önlem alma olanağı, hukuki etkenler, teknolojik ve sosyal etkenler sayılabilir. Gelecek belirsizdir. Gelecekte bir takım “belirsizlik” ve “risk faktörleri” ile karşı karşıya gelinmesi, tahminlemeyi güçleştiren en önemli nedenlerden biridir. Risk seviyesini analiz ederken elde edilmesi gereken riskle ilgili bilgiye, mevcut kayıtlardan, yapılan incelemelerin sonuçlarından, farklı kaynaklardan alınmış istatistiksel verilerden, aynı konudaki edinilmiş deneyimlerden, yapılan araştırmalardan, uzman görüşlerinden ve deneylerden ulaşılabilir” (İnt.Kyn.5).

Belirsizlik, olasılık barındırır. Ancak bu olasılık, daha önce sınıflandırılmış türden geçerli bir temele sahip değildir. Aksine daha önce karşılaşılmamış bir durumu yansıtır. Bu nedenle belirsizlik durumundaki kararlar, hem bir tahmin hesaplamasına hem de bu tahminin değerine bağlıdır. İş dünyasında, çoğu zaman hesaplanabilir olasılıklar ile karşılaşılmaz. Girişimcilik, bu anlamda belirsizliklerin yönetimine ve kontrolüne

dayanır. Başarılı bir girişim, sadece yetenekler ile ilgili değil, aynı zamanda etkin bir biçimde belirsizlikler ile baş edebilmeye dayanmaktadır (Bozkurt ve Baştürk 2009).

Alkin (2005), “Gelişmekte Olan Ülkelerde ve Şirketlerde Risk Yönetimi” başlıklı sunumunda risk kavramını “herhangi bir yükümlülüğün, kararın veya planın tam anlamıyla gerçekleşmesini önleyecek, önceden öngörülen ve/veya hesaplanabilen dışsal veya içsel her türlü gelişme, davranış ve oluşum” olarak tanımlamaktadır (İnt.Kyn.6).

Risk ve belirsizlik çoğu zaman birbirinin yerine kullanılmasına rağmen, birbirinden farklı kavramlardır. Bu iki kavramın ortak noktası; her iki kavram da gelecekteki sonuçların kesinlikle bilinemediği durumlarda kullanılmalarıdır. Ancak bu kavramların sonuçlarının tahmin edilip edilememesi durumlarına göre, aralarında fark vardır (Altay 2008).

Kimi yazarlar riskle belirsizlik arasında şöyle bir ayırım yaparlar. Sonuçlar konusunda uzmanlar birlikte olasılık dağılımları çıkarabiliyorlarsa risk, uzmanlar bu konuda bir anlamaya varamıyorsa belirsizlik söz konusudur (Berk 1995, akt. Önem 2010).

Risk, olasılık hesaplamalarında uygun bir niceliksel ifadeyle belirtilebilir. Belirsizlik, bunun tersine, “hiçbir tarihsel verinin veya geçmişte karar alıcı üzerinde düşünmekte olduğu, yaşanmış durum ile bağlantı taşıyan bir olayın bulunmadığı bir durum” olarak tanımlanabilir. Bu nedenle belirsizlik riske dönüştürülmelidir. Her risk, aralarında ince bir çizgi bulunan bir tehdit ve bir meydan okumayı beraberinde getirir. Her bir fırsat, başarısızlığı öngörenler için bir tehdit iken, kazanabileceğini düşünenler için bir meydan okumadır (İnt.Kyn.5).

3.2 Risk Algılaması

Risk algılamalarına yönelik mevcut literatürün temel odak noktası, riskin bireyler tarafından aynı şekilde algılanmadığıdır. Bireyler, aynı durumu farklı olarak algılayabiliyorsa, o zaman bir kişinin, aynı alternatifle ilişkin riski farklı zamanlarda veya koşullarda farklı algılaması da mümkündür (Weber and Milliam 1997).

İnsan davranışını belirleyen sosyal bilişsel faktörlerden biri olan risk algılaması; belli bir davranışın belli bir tehdit oluşturacağı düşüncesinden yola çıkarak yeni bir davranışın oluşturulması sürecini anlatır (Atlı 2002, akt. Erdoğan ve Ergün 2011).

Slovic (1995)'e göre eğer birey herhangi bir durumda gerçekten bir risk algılasa davranışını mutlaka ona göre belirleyecektir. Risk algısı, geniş anlamda, bir güvenlik bilinci ve tehlikeleri, bunların meydana gelme olasılıklarını olayların muhtemel sonuçlarını veya zarar verebilecek muhtemel durumların tamamını kapsayan bir bilinç durumudur (Martin 2003).

Risk algısı, ekonomiden politikaya, taşımacılıktan iş yeri güvenliğine pek çok farklı alanda ilgi uyandıran ve üzerinde çalışmalar yapılan bir konudur. Her ne kadar mühendislik hesaplamalarında risk, tehlikeli bir olayın ortaya çıkma olasılığı ile şiddetinin bileşimi de olsa, özellikle büyük ölçekli sosyal risk yönetiminde yetersiz kalabilmektedir. Burada bir durumun belirsizliği (uncertainty) devreye girer. Bazı sosyal bilimciler ve davranış bilimi uzmanları, sonuçları belirsizlik içeren tehlikeli durum ve davranışları risk olarak tanımlamışlardır. Risk algısı en basit ifade ile spesifik bir kaza ya da tehlikeli olayın meydana gelme olasılığı ve bizi ne derecede ilgilendirdiği ya da endişelendirdiğinin subjektif bir değerlendirmesidir. Risk ilk fark edildiğinde belli bir düzeyde algılanır fakat bu algı zaman içerisinde azalma eğilimindedir, yani kanıksanır. Bir kaza ya da felaket yaşanmasıyla olayın şiddetiyle orantılı biçimde risk algı seviyesi süratli bir biçimde yükselir, fakat zaman içerisinde tekrar kanıksanarak azalma eğilimine girer. Kişisel risk algılamasını etkileyen faktörler ise sırasıyla, korkutuculuk düzeyi, anlaşılabilirlik düzeyi, etkilenecek kişi sayısı, riskin ne derecede eşit dağıldığı, riskin önlenip önlenemeyeceği, riskin kişisel olarak kabul edilip edilmediğidir (İnt.Kyn.2).

Risk algısı bireyin risk eğiliminden etkilenirken, risk eğilimi de karar alıcının risk tercihi ile belirlenmektedir. Deneyimini kullanan birey, herhangi bir durumu kazanç-fırsat veya kayıp-tehdit olarak yapılandırır. Bu nedenle, risk alma eğilimini zamanla ve deneyimle değişebilen bireysel kapasite olarak görmek mümkündür. Ayrıca, yaş, cinsiyet, deneyim, eğitim durumu, aile yapısı, girişimcinin geçmişi, sosyo-ekonomik

statü gibi demografik faktörler de algılamaları etkileyen bireysel faktörlerdir (Erdem 2001).

Çoğu düşünür, girişimcilerin güçlü başarıya duygusuna ve kendi kaderlerini kontrol arzusuna sahip olduklarını dile getirir. Buna göre, girişimcilerin işlerini başarıyla görebilmeleri, onların hayatlarını kontrol etme kapasitelerini artırma ve güçlü başarı duygusuna sahip olmalarına bağlıdır. Girişimcilerin en belirgin özellikleri olarak, risk alma eğilimine sahip olmalarını gösterir. Girişimciler, risk almaya isteklidirler, sürekli olarak iş fırsatları kollarlar ve üretim kaynakları üzerinde denetim kurma istegindedirler (Aytaç 2006).

3.3 Risk Yönetimi

Ekonomik kararların çoğu risk veya belirsizlik altında alınmaktadır. Gelecek belirsizdir. Risk tamamen yok edilemez ancak riski azaltmanın çeşitli yolları vardır (Çepni 2007). Bu noktada risk yönetimi devreye girmektedir.

Risk yönetimi, bir proje içerisinde risk teşkil eden unsurların gerçekleşmeden tespit edilmesi, yerinde ve zamanında müdahaleler ile zararlı etkilerinin minimize edilerek proje hedeflerine ulaşmayı sağlar.

Risk yönetimi, ürünün/hizmetin düşünce aşamasından başlayarak müşteriye (hizmet alana) bir ürün/hizmet olarak sunabilmesine kadar tüm aşamaları kapsayan bir süreçtir. Risk yönetimi hızlı kararlar ve faaliyetlerle sürekli olarak risklerin belirlendiği, hangi risklerin öncelikle çözümlenmesi gerektiğinin değerlendirildiği, risklerle başa çıkmak için stratejiler ve planların geliştirilerek uygulandığı bir sistemattir. Belirsizlikleri ve belirsizliğin yaratacağı olumsuz etkileri daha kabul edilebilir düzeye indirgemeyi hedefleyen bir disiplindir. Risklerin probleme veya tehlikeye dönüşmeden belirlenmesini ve en aza indirgenmesi, faaliyetlerinin planlanması ve yürütülmesini kapsar. Risk yönetiminin temel hedefi, karar verme mekanizmaları için riskleri görünür ve ölçülebilir hale getirmek, subjektifliği azaltmaktır(İnt.Kyn.1).

Risk yönetiminin yararları şöyle özetlenebilir:

- 1.Kuruluşun yazılı prosedür ve politikalarının olmasını ya da olgunlaşmasını sağlar.
- 2.Kuruluş katılımcılarının sistem işleyişi konusunda bilgi sahibi olmalarını sağlar.
- 3.Sistem güvenliği sağlanır (İnt.Kyn.1).

Risk yönetimi, potansiyel risklerin sistematik olarak değerlendirilerek, olası zararların etkisini azaltıcı yönde, verilere dayalı karar vermeyi sağlayan yönetimi ifade eder.

Risk yönetimi, gerekli önlemlerin önceden alınarak tehlikenin bertaraf edilmesidir. Riski önlemenin maliyeti, zararları karşılama maliyetinden azdır. Risk yönetimi ile problemler oluşmadan önlenir böylece performans, maliyet ve iş programında belirlenen hedeflere ulaşılması kolaylaşır (Kuyucu 2008).

İşletmelerin almayı arzuladığı risk ve stratejileri arasında bir ilişki vardır. Genellikle istenen büyüme ve kazanç hedeflerine ulaşmak için farklı risklere sahip birçok değişik strateji uygulanabilir. Strateji belirlemede kullanılan risk yönetimi, işletmenin almayı arzu ettiği risk oranına uygun bir strateji seçmesine yardımcı olur. Eğer herhangi bir stratejinin getireceği risk, işletmenin almayı arzuladığı riskle aynı oranda değilse, bu strateji tekrar gözden geçirilir. Bu durum yönetimin ilk başta, işletmenin planladığı risk oranını geçecek bir strateji belirlemesi veya belirlenen stratejinin, işletmenin belirlediği stratejik ve işletme hedef ve misyonlarına ulaşmasını sağlayacak yeterli riski barındırmaması sonucu ortaya çıkar (Anonim 2006).

Risk Yönetimini her şeyin çözümü, bütün sorulara cevap olacak bir yaklaşım veya bir çözüm aracı olarak düşünmemek gerekir. Risk yönetiminin sadece riskin kontrol edilmesi veya azaltılması olarak görülmemesi gerekir. Çünkü günümüzde başta bankalar olmak üzere, bütün kurumlar hatta bireyler risk almakta ve bu risklerden bir getiri getirmektedir. Burada en doğru kararların verilip verilmediğinin, alınan riskler karşılığında yeterli getirinin elde edilip edilemediğinin ve buna ayrılan kaynakları ayırmaya değip değmediğinin bir şekilde ölçülmesi gereklidir. Zaten risk yönetiminin felsefesi; riski azaltmak veya gidermek değil, riski yöneterek, getiriye ve sermayeyi optimum düzeyde kullanmaktır. Belirli bir sermaye ayırarak risk üstlenilir ve getiri de aynı sermaye ile elde edilmeye çalışılır. İşte risk yönetimi bunun arasındaki dengeyi

gözetilen bir yönetim anlayışıdır (Atan 2002).

İyi performansın elde edilmesi için ister bir şirket, isterse bir proje veya iş paketi yönetiliyor olsun, riske karşı dikkat göstermek zorunludur. Birçok kişi, risk yönetiminin önemine karşı çıkmayacaktır, ancak sezgilerini ve deneyimlerini kullanmak yerine riskleri analiz etme yoluna giden de pek fazla kişi yoktur. Acaba risklerin farkında olmak yeterli midir, yoksa bunlar sayısallaştırılmalı ve matematiksel modeller yaratılmalı mıdır? Kimi zaman, ham veri üzerine kurulu detaylı sonuçlar elde etmek için karmaşık bilgisayar programları kullanılmalı mıdır? Risk yönetimi yeni bir kavram olmadığı gibi arka planında gizli, sihirli teknikler de barındırmaz. Risk yönetim sistemi, iş veya projenin açık olduğu tüm riskleri tanımlamayı ve sayısallaştırmayı, daha sonra bu risklerin nasıl yönetileceği ile ilgili sağlıklı kararlar alınabilmesi için amaç edinen bir sistemdir (İnt.Kyn.5).

3.4 Risk Tepkileri

Kişilerin ya da işletme sahip/ortak/yöneticilerinin olası riskler karşısında, alabileceği önlemler risk tepkileri olarak adlandırılabilir. Risk tepkileri aşağıdaki gibi kategorilere ayrılır:

3.4.1 Kaçınma:Riski arttıran aktivitelerden kaçınmaktır. Bir ürünü piyasadan çekmek, yeni pazarlara daha az açılmak ve kurumun bir bölümünü satmak riskten kaçılmaya dahildir(Anonim 2006). Kişiler veya işletmeler istemedikleri durumlarda riskle karşılaşmazlar. Örneğin; uçağa binmezseniz, uçak korsanları nedeniyle doğabilecek bir riskten tamamen kaçınmış olursunuz. Ancak riskten kaçınma, risk paylaşımında tercih edilmeyen bir tekniktir. Çünkü riskten kaçınma potansiyel gelirin kaybı anlamına geldiği için risk kabul edilebilir (Moosa 2007).

3.4.2 Azaltma:Riskin olma olasılığını, etkisini veya ikisini de azaltmaya yöneliktir. Sayısız günlük kararların sonucu ortaya çıkar. Örneğin, bir finans şirketi sistemlerinin üç saatten fazla çalışmaması riskini değerlendirir ve böyle bir riski almamaya karar verir. Bunun üzerine şirket sistem hatalarını hemen bulabilecek bir teknolojiye ve

yedekleme (back-up) sistemlerine yatırım yapar (Anonim 2006). Risk; kayıp önleme çalışmaları, kontroller ve genişletilecek olan kurallarla belki azaltılabilir. Riskin etkili olarak azaltılması; potansiyel kayıpların şiddetini azaltmak anlamına gelir (Moosa 2007).

3.4.3 Paylaşma:Şayet risk paylaşılırsa; zararın kişilerden gruplara doğru geçişi muhtemeldir. Bunun en iyi örneği; iştiraklerdeki yatırımlardır(Moosa 2007). Riskin olma olasılığını, etkisini veya ikisini de, riski aktararak veya başkasıyla paylaşmaya yöneliktir. Genel yöntem sigorta yaptırmak veya riskli işlemi başkasına yaptırmaktır(Anonim 2006).

3.4.4 Kabullenme:Riskin olma olasılığını, veya etkilerini önlemek için hiçbir aksiyon alınmaz. Örneğin, bir devlet kurumu yangın riskinin değişik coğrafi bölgelere göre altyapıya vereceği zararı belirlemesi üzerine bu riski sigorta yoluyla başkasıyla paylaşmayı değerlendirir. Sonuç olarak devamlı sigorta maliyetlerinin olası altyapı yenilemesinden daha fazla olacağına karar verip bu riski kabullenir.

Kaçınma tepkisi, hiçbir seçeneğin riskin oluşma riskini ve etkilerini kabul edilebilir bir seviyeye indiremeyeceğini savunmaktadır. Azaltma ve paylaşma tepkileri, kuruma kalan riski kabul edilebilir bir düzeye indirmektedir. Kabullenme ise doğal risklerin, risk toleransları içinde olduğunu savunmaktadır. Birçok çeşit risk için uygun tepkiler açıktır ve kabul görmektedir. Başka riskler için uygun olan seçenekleri bulmak için araştırma ve analiz gerekebilmektedir. Örneğin, rakip firmanın aktivitelerinin marka değeri üzerindeki etkilerini azaltmak, pazar araştırması ve analizi gerektirir (Anonim 2006).

3.5 Risk Alma İle İlgili Yaklaşımlar

Bireylerin, belli bir problem karşısında gösterecekleri tepkinin risklilik derecesini etkileyen üç grup faktör söz konusudur. Bu faktörler, karar vericinin kişisel özellikleri içinde bulunduğu ortamın özellikleri ve problemin kendisine ilişkin özelliklerdir (Kesbiç et al. 2006).

3.5.1 Kişisel Özellikler

Girişimciler, işletmelerinde (işletme sahibi(IS), işletme ortağı(IO), işletme sahibi yönetici(ISY), işletme ortağı yönetici(IOY), işletme sahip veya ortağı olmayan yönetici(Y)) hangi statüde olursa olsun, her biri birey olarak karar verici durumundadır. Bu sebeptendir ki, girişimcilerin aldığı ticari kararlar, işletmelerini olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Ancak bu kararlar da girişimcilerin kişilik özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir.

Kişilik, bir bireyi diğerinden ayıran, zihinsel, duygusal ve davranışsal özelliklerin toplamıdır (Ordun 2004).

Kişiliği, bir zaman dilimi içindeki davranış türü olarak görmek, doğru değildir. Kişilik geçmişin, şimdiki zamanın ve geleceğin oluşturduğu bir bütündür. Birey alışkanlıklarının devamını arzulan bir yapıya, geleceğe uymak isteyen özelliğe sahiptir. Böylelikle kişilik, geçmişin izleri, şimdiki zamanın uygulamaları ve geleceğin temel eğilimi ile oluşacaktır. Dolayısıyla kişiliği, bireyin yaşam süreci içindeki alışkanlık ve özelliklerinin davranışlarına yansıyan gözlenebilir yönü olarak görmek mümkündür (Erdoğan 1997).

Kişi iç ve dış çevresiyle sürekli ilişki ve etkileşim halindedir. Başka bir ifadeyle birey kendi içindeki duygu ve düşünceleri algıladığı gibi kendi dışında yer alan insan olay ve nesnelere de algılar. Bireyin kişiliği iç ve dış çevresiyle kurduğu ilişkinin biçimini belirler (Cüceloğlu 2007).

Risk alma davranışlarını inceleyen araştırmaların çoğunda, bireylerin risk karşısında izledikleri tutum bir ölçüde onların kişisel özelliklerine bağlanmıştır (Kesbiç et al.2006).

Geçmiş araştırmalar da risk davranışının belirleyicileri olarak üç tip bireysel davranış boyutu ortaya koymuştur: Risk tercihleri, risk algılamaları ve risk eğilimi. Risk tercihleri, bireysel eylemleri etkileyen kişisel bir özellik olarak ortaya konulmuştur.

Risk taşıyan eylemlerden hoşlanan karar vericiler (risk arayan), hoşlanmayanlara (riskten kaçınan) göre daha riskli eylemlerde bulunurlar. Risk algılamaları, karar vericinin belli bir durumdaki riske ilişkin değerlendirmesinden ibarettir (Sitkin and Pablo 1992).

Risk davranışını etkileyen üçüncü özellik olan risk eğilimi de çoğunlukla bireylerin risk almaya ne kadar meyilli oldukları çerçevesinde tanımlanmaktadır. Bu bağlamda risk eğilimi karar vericinin, risk alma veya riskten kaçınma konusundaki eğilimi olarak tanımlanmaktadır (Sitkin and Pablo 1992).

Girişimcilik eylemleri, doğası itibariyle risk ve belirsizlik içermektedir. Her şeyden önce girişimci olma kararı diğer alternatiflere göre risklidir. Girişimcilik olayı sadece psikolojik faktörlerle belirlenmez. Bunun yanında dış faktörler de önemlidir. Bu konuda alternatif yaklaşım olarak ileri sürülen bilişsel temelli yaklaşım, risk eğilimini kişisel bir özellik olarak görmemekte, girişimcilerin riskli durumları nasıl algıladıklarına yönelik süreç ile ilgilenmektedir. Ayrıca, yaş, cinsiyet, deneyim, eğitim durumu, aile yapısı, girişimcinin geçmişi, sosyo-ekonomik statü gibi demografik faktörler de algılamaları etkileyen bireysel faktörlerdir (Erdem 2001).

Girişimcilerin risk almalarında etkili olduğu/olabileceği tahmin edilen demografik özelliklerden yaş, cinsiyet ve eğitim kavramları aşağıda açıklanmıştır:

3.5.1.1 Yaş

Yaş ile ilgili olarak literatürde yapılan çalışmalarda, farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Kogan ve Wallach (1964), yaş ilerledikçe risk alma isteğinin azaldığını, buna karşılık Cohn vd.(1975), yaşça olgun bireylerin gençlere oranla daha riskli varlıklara yatırım yapmaya meyilli olduklarını ortaya koymuştur. Bu şekilde farklı bulguların ortaya çıkması, görünüşte yaş ile ilgili risk davranışlarının, yaş faktörü diğer davranışsal değişkenler ile ilişkili olduğu için başka faktörlerin de bu sonuçlara etki ettiği gerçeğini ön plana çıkarmaktadır (Fischhoff 1992).

Kişilerin ihtiyaçları, istekleri ve riski algılama biçimleri yaşları değiştikçe farklılaşabilmektedir. Genel olarak, kişiler yaşlandıkça her konuda daha az risk aldıkları varsayılmaktadır. Anbar ve Eker (2009)'e göre, yaş arttıkça risk algısının arttığı varsayımının arkasında yatan temel düşünce, genç yatırımcıların riskli yatırımlar nedeniyle maruz kaldıkları zararları telafi etmek için daha uzun zamana sahip oldukları gerçeğidir (Anbar ve Eker 2009).

3.5.1.2 Cinsiyet

Cinsiyet, biyolojik açıdan kadın ve erkeği tanımlayan bir kavram olarak kabul edilmekte, cinsiyet kimlikleri ise, kadınlık özelliklerini (şefkat, sevecenlik, vb. gibi duygusal özellikler) ve erkeklik özelliklerini (saldırganlık, baskınlık vb. gibi etkili özellikleri) temsil etmektedir (Ceyhan 2008).

Cinsiyet farklılığı da risk alma konusunda açıklayıcı bir değişken olarak düşünülebilir. Erken yaşlarda kız ve erkeklerin eşit risk almalarına karşın Slovic (1964), yaş ilerledikçe kızların erkeklere oranla daha az risk aldığını ortaya koymuştur. Yaş farklılığında olduğu gibi, cinsiyetin de başka faktörlerle ilişkili olduğu kabul edilse de risk davranışlarında cinsiyete bağlı farklılıklar birçok çalışmada vurgulanmış, genellikle kadınların, erkeklere göre daha çok riskten kaçınma eğilimi içinde oldukları ortaya konulmuştur (Kesbiç et al. 2006).

Kadın girişimcilerin risk algılamaları konusunda Türkiye'de yapılan bir araştırmada, Kadın girişimcilerin %8.2'sinin herhangi bir risk almadıkları, %91.8'inin ise Ekonomik, Fiziksel, Mental, Sosyal ve Ailevi Riskler üstlendikleri tespit edilmiştir. Risk aldıklarını belirten kadın girişimcilerin %47'si Ekonomik, %22.3'ü Ailevi, %19.3'ü Fiziksel Ve Mental, %5.5'i Sosyal ve %5.9'u ise her türlü risk üstlendiklerini belirtmişlerdir. Diğer bazı ülkelerde de benzer bulgulara rastlanmıştır, fakat ailevi riskler diğer ülkelerde daha alt sıralarda yer almıştır (Ufuk ve Özgen 2001).

3.5.1.3 Eğitim

Eğitim, risk davranışlarını etkileyen bir başka faktör olarak ele alınmaktadır. Ancak literatürde yaş faktöründe oluşu gibi, eğitim ile risk davranışları arasındaki ilişki hakkında iki farklı yaklaşım söz konusudur. Örneğin Laughhunn vd. (1980) ve McInish (1982) eğitim seviyesi ile risk eğilimi arasında anlamlı bir ilişki bulamazken, MacCrimmon ve Wehrug (1986), lisansüstü eğitime sahip yöneticilerin daha düşük seviyede eğitim görmüş yöneticilere göre, daha çok risk arar nitelikte olduğunu ortaya koymuştur.

Eğitimin, bir kişinin, yatırım sürecine bağlı risk ve faydaları değerlendirme kapasitesini artırdığı ve bu nedenle, kişinin finansal riskleri üstlenme isteğine olumlu katkıda bulunduğu kabul edilmektedir (Grable and Lytton 1998, Hallahan et al. 2004). Eğitim ile net mal varlığı ve gelir düzeyi arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Genel olarak, eğitim seviyesi arttıkça, gelir ve net mal varlığı da artmaktadır. Örneğin, Hallahan vd. (2004), yaşlı zenginlerin yaklaşık yarısının üniversite mezunu olduklarını ve düşük mal varlığına sahip kişilerin çoğunluğunun ise lise sonrası eğitimlerinin olmadıklarını bulmuşlardır. Eğitim ile risk toleransı arasındaki bu pozitif ilişki, risk algılamasının, aslında eğitim yerine, net mal varlığının ve gelirin bir fonksiyonu olduğu şeklinde de yorumlanabilecektir (Venter 2006).

Gerek resmi eğitim kurumlarından alınan eğitim (lise, üniversite, yüksek lisans eğitimi vb.), gerekse informel yollardan alınan eğitim (kurs, kişinin kendisini yetiştirme vb.), yatırımcının risk karşısındaki tutumunu belirleyen önemli faktörlerden biridir. Eğitim ile finansal bilgi seviyesi arasında da yakın ve pozitif bir ilişki vardır (Anbar ve Eker 2009). Girişimcilerin kişilik özelliklerinden başarı gereksinimi, farklılık hayal gücü, belisizliğe tolerans, kadercilik ve cesaret özellikleri aşağıda açıklanmıştır:

3.5.1.4 Başarı Gereksinimi (Girişimcilik)

Kişilerin girişimcilik özelliği, literatürde pek çok yazar tarafından farklı boyutları vurgulanarak tanımlanmaya çalışılmıştır. Kavramla ilgili yapılan bütün tanımlamalarda ortak nokta girişimciliğin çeşitli fırsatların değerlendirildiği bir süreç olarak ele alındığıdır (Dündar ve Ağca 2007).

Girişimci belirli bir mal veya hizmeti üretmek, üretip pazarlamak veya yalnızca pazarlamak için, kendisine ait veya başkalarından temin ettiği sermayeyi üretim faktörlerine yatıran ve böylece kar veya zarar etme olasılığını göze alan özel veya tüzel kişi şeklinde ifade edilebilir (Şimşek 2007, akt. Işcan ve Kaygın 2011).

Girişimci kavramının farklı disiplinler tarafından da tanımlandığı görülmektedir. Bir ekonomist için girişimci, kaynakları, işgücünü, materyalleri ve diğer kaynakları bir araya getirerek önceki değerinden daha büyük bir değer yaratan, aynı zamanda da değişimi, yenilikçiliği ve yeni bir düzen anlayışını ortaya koyan bir birey olarak tanımlanabilir. Bir psikolog için girişimci, bir şeyler elde etme veya bir şeye ulaşma, deneyimler edinme, başarma veya başkalarının muhtemel otoritesinden kaçma veya otoriteye sahip olma ihtiyacı ve arzusu olan ve bu tür güdülerle harekete geçen bir birey olarak tanımlanabilir. Bir iş adamı için ise bir girişimci, bir tehdit unsuru, sıkı bir rakip anlamına gelebileceği gibi bir müşteri, bir işbirlikçi veya diğerlerinin refahı ve mutluluğu için çalışan bir birey olarak tanımlanmaktadır (Kurt et al. 2006).

Girişimci, fırsatların farkına varır, onları değerlendirir ve pazarlanabilir bir fikirlere dönüştürür. Fırsatlara zamanla, çabayla, parayla ve becerilerle değer katar; bu fikirleri uygulamak için rekabetçi pazarın risklerini dikkate alır ve bu çabalarından ödül sağlar (Karabulut 2009).

Başarılı girişimcilerin üç temel özelliğe sahip olduğu da ifade edilmektedir. Bunlar; “vizyon”, “misyon” ve “hırslı olma”dır. Başarılı girişimciler, başkalarının algılamayıp kaçırdığı sinyalleri seçip algılama yeteneğine sahiptirler. İlgilendikleri alanlarda, yoğunlaştıkları vizyonu geliştirmek için azami çaba sarfederler. Aynı zamanda,

“tutkuyla bağlanma” ve “kararlı dayanıklılık” güdüsüne sahip olmalarıyla dikkat çekerler. Bunlar, rekabetçi ve kazanma arzusuyla dolu hırslı insanlardır (Smilor-Sexton 1996, akt. Aytaç 2006).

Girişimci, risk alarak yenilik veya geliştirme yapan kişidir. Başka bir ifadeyle, girişimci fırsatları gözetleyen ve onları bulduğunda her türlü riski alarak gerçekleştirmeye çalışan kişidir. Dolayısıyla girişimciler fikir üretir, yenilik yaparlar. Girişimci dendiği zaman; arayan, yenilik yapan, fikir üreten, farklı düşünen ve cesaretle yeni işler yapmak isteyen bireyler akla gelir (Koçel 1988).

Girişimciyi karakterize eden kabul görmüş nitelikler olarak şunlar ifade edilmektedir: kontrol odağı (denetim alanı), başarı gereksinimi, bağımsızlık, risk alabilme, özgüven, yenilik yapabilme, yaratıcı düşünebilme, sebatkarlık, esneklik ve iş deneyim ve becerilere sahip olma (Arslantaş 2001).

Ağca (2005)'ya göre, girişimcilik; ünlü ekonomist Schumpeter (1934) bakış açısıyla, yeni bir organizasyon kurarak veya faaliyet halindeki bir organizasyon içerisinde risk alarak pazar fırsatlarını avantaja çevirmek için yenilik düşüncesinin yeni bir ürüne, hizmete veya işe dönüştürülme süreci olarak tanımlanmaktadır. Girişimci ise bu süreçte fırsatları gözetleyen, yenilik düşüncesini, risk alarak organizasyonel gerçeklere dönüştüren kişi olarak değerlendirilmektedir (Kurt et al. 2006).

3.5.1.5 Farklılık, Hayal Gücü

Günümüzde, “gerçekçi olmakla”, “hayalci olmak” arasında bir tercih yapılması gerektiğinde ortalama kanaat “gerçekçilikten” yana olmaktadır. Ancak Postmodern bakış açısı aksini iddia etmektedir ki, doğrusu da budur. Geleceğe gitmek, geleceği öngörmek, geleceği bugüne taşımak hep hayal gücüyle ilgilidir. Günün olumsuzluklarına teslim olmamak da gerçekçi olmamayı gerektirmektedir. Yaratıcılık amaçlara ulaşmada güçlü bir araç olmak için açığa çıkarılabilecek bir yetenektir. Yaratıcılık demek mutlaka, yoktan var etmek ya da ansızın ilham gelmesi demek değildir. Yaratıcılık, çoğu zaman birbiriyle ilgisiz görünen şeylerin ya da düşüncelerin

ilişkilini görebilmek, bağlantısını kurabilmektir (Eröncer 2004).

Yaratıcılık (hayal gücü) her gün değişen iş alanlarında pozitif bir güçtür. Aynı zamanda bireylerin iş doyumunu, uygulama ve özgüvenlerinde önemli bir yere sahiptir. Yaratıcılık bir beceri olarak ele alındığında, bilişsel boyutları önemlidir. Yaratıcılıkta eşdeğer birçok kişisel ustalığın olduğu belirtilir (Kurtzberg 2005).

Her birey, hayat görüşü bakımından diğerlerinden farklı özelliklere sahiptir ve bu onun diğer insanlardan farklılığını oluşturur. İnsanları harekete geçiren güdüler çeşitlilik ve şiddet bakımından farklılık gösterebilir. Örneğin bazı kimseler fazla sorumluluk ve risk almaktan korkarlar, fazla hırslı değildirler. Bu nedenden ötürü bu tip bireyler iş hayatında belirli mevkilerle yetinirler, daha fazlası için sorumluluk almaktan korkarlar. Oysa bunun aksine yüksek sorumluluk ve risk alan bireyler çalıştıkları işletmede en üst mevkilere gelme ve hatta bununda ötesinde kendi bağımsız işletmelerini kurmak için çalışacaktır (Bozkurt 2007).

3.5.1.6 Belirsizliğe Tolerans

Belirsizlik, birey tarafından yeterli veri olmaması nedeniyle tam olarak yapılandırılmayan veya kategorize edilemeyen bir durumu ifade ederken, belirsizliğe tolerans belirsiz durumlara olumlu tepki verebilme yeteneği olarak tanımlanabilir (Erdem 2001).

Belirsiz bir durum, yeterli veri olmaması nedeniyle birey tarafından tam olarak yapılandırılmayan veya sınıflandırılmayan durumdur. Belirsizlik toleransı ise belirsiz durumlara olumlu tepki verebilme yeteneğidir. Birey belirsiz bir çevrede aldığı karara, daha fazla bilgi aramaya kalkışmaksızın halen güvенеbiliyorsa, yüksek toleransa sahip demektir (Teoh and Foo 1997, akt. Göç 2010).

Belirsizliğe tolerans ve risk alma konusunda isteklilik, kültürel ön kabullerle yakından ilişkilidir. Belirsizlikten kaçınmaya destek veren toplumlarda, kurumlar ve insan ilişkilerinde, yerleşik kalıplar tercih edilir. Belirsizlik ve muğlaklık, endişe, korku ve

stres yaratır ve güvenli bulunmaz. Girişimcilerin yenilik yaratma potansiyellerindeki kültürel etkileri araştıran Shane (1993), özellikle belirsizlik toleransı yüksek olan kültürlerin daha yenilikçi fikirlere açık olduğunu ve dolayısıyla bu kültürlerde girişimci eğilimlerin daha belirgin olduğunu iddia etmiştir. Örneğin, Avrupalılar, Amerikalılar'a kıyasla daha fazla riskten korkmaktadırlar. Bunun nedeni ise, Amerikan kültürünün belirsizlikten kaçınmaya daha düşük destek vermesinden kaynaklanır. Avrupa'da ise, risk alma ve belirsizliğe tolerans eğilimi yüksek değildir. Bu durum, girişimci ögelere açıklık düzeyini etkilemektedir (Aytaç 2006, Shane 1993).

Belirsiz durumları tolere etme yeteneği, risk alma biçimiyle de pozitif olarak ilişkilidir. Risk alma, belirgin bir biçimde belirsizlik toleransı seviyesini gerekli kılmaktadır. Aynı koşullar altında belirsizlik toleransı olmayan bireylerin daha fazla risk seviyesi algıladıkları, araştırmacılar tarafından ifade edilmektedir (Dündar ve Ağca 2007).

Belirsizlikten kaçınma eğilimi düşük bireylerin bilgiye önem verdikleri, ipuçlarını yorumlama eğiliminde oldukları, bilgiyi aktarma becerilerinin yüksek olduğu ve bu kişilerin, insanların içsel özelliklerine daha duyarlı oldukları görülmektedir (Bozkurt 2007).

3.5.1.7 Kadercilik

İnsan kendi isteği ile yaptığı işlerden sorumlu tutulacağını bildiği için seçme hürriyetini iyi işlere kullanır. Cezayı gerektiren işlerden kaçınır. Böylece kader inancı, kişiye sorumluluk duygusu kazandırır. Kadere inanan bir kimse çalışmalarında başarılı olamadığı veya bir felaketle karşılaştığı durumlarda karamsarlığa düşmez, morali bozulmaz. Çünkü her işte bir gaye ve bir hikmet olduğunu, insanın sınırlı güce sahip bir varlık olarak yaratıldığını, gücünün yetmeyeceği işlerden sorumlu olmayacağını bilir. Bu inanç, kader inancı insana rahatlık verir, üzüntüsünü giderir. Kader inancı kişilere, kainatta her şeyin bir plan dahilinde ve bir gayeye yönelik olarak var edildiğini, her şeyin bir sebebi olduğunu öğretir. Bu inançla insanlar, hayatta başarıya ulaşmanın yollarını ve sebeplerini araştırarak üzerlerine düşen görevleri yerine getirmeye çalışırlar (İnt.Kyn.3).

Kader konusu İslam'dan sonra olduğu gibi daha önceki dönemlerde de üzerinde düşünülen, İslam düşünce sistemi içerisinde Emeviler zamanından beri tartışılan bir konu olmuştur. İnsan iradesi etrafında büyüyen bu tartışmalar hemen hemen her toplumda yaşanmış kişisel tercih ve insanın kaderi arasındaki ilişki ve bağlantı arasında net bir uyum ortaya konulamamıştır. Kader inancı çoğu zaman Allah'ın insanlara önceden takdir etmiş olduğu ve kişinin ne yaparsa yapsın asla engel olamayacağı bir yazgı olarak düşünülmüştür. Meydana gelen her olumsuz durumda –tabiri caizse- kabahat, kaderin üzerine atılmakta, bu olumsuz durumların sebepleri ayrıntılı bir şekilde sorgulanmayıp, gereken dersler çıkartılmamaktadır. Kader gibi önemli bir konuda mevcut olan doğru anlamama ve meselenin aslını bilmeme gibi sorunlar, çok büyük inanç boşluklarının oluşmasına neden olmaktadır (Altuncu 2012).

Kader inancı çerçevesindeki ayetler bütüncül olarak ele alındığında, insanın davranışlarını seçebileceği açıkça anlaşılmaktadır. Ancak, kader inancının insanın iradesinin üzerinde olduğu ve insanın her davranışını belirlediği yönünde görüşler de öne sürülmüştür. Bu fikirlerin kaynağına baktığımızda; tarihi süreçte bazı siyasi nedenler ve bazı yorumcuların düşünceleri karşımıza çıkmaktadır. Bu tarihi oluşumla birlikte, kaderin insanın üzerinde bir güç olduğu ve insana davranışlarında seçme hakkı bırakmadığı düşüncesi günümüzde de görülebilmektedir (Kara 2009).

Halk arasında kadercilik olarak tabir edilen kadere inancın boyutu, daha doğrusu kader kavramının gerçek manada anlaşılması, girişimcilerin iş hayatlarında ne kadar risk alıp, ne kadar risk almamaları gerektiği konusunda, dolayısıyla da kişilerin tüm hayatlarında etkili olmaktadır.

3.5.1.8 Cesaret

Cesaret, aynı zamanda yiğitlik, kararlılık, ataklık ve dayanıklılık özelliklerini de içeren, korku, acı, risk, belirsizlik veya tehdit ile başa çıkabilme yeteneğidir. Bütün korkulara rağmen bilinmeyene adım atmaktır. Cesaret korkusuzluk demek değildir. Korkusuzluk, sürekli cesur ve daha cesur olunca ortaya çıkar. Cesaretin en uç deneyimi korkusuzluktur. Ama başlangıçta korkak ile cesur arasında pek bir fark yoktur. Tek fark,

korkak korkularına kulak verir ve onları izler. Cesur, onları bir kenara atıp ileri adım atar. Cesur insan, korkularına rağmen bilinmeyene adım atar. O, korkuyu bilir. Kısacası cesaret, bilinmeyen için bilineni riske etmektir. Tanıdık olmayan için, tanıdık olanı; konforsuzluk için, konforlu olanı; bilinmeyen bir varış noktası için, herkesin bildiği göç yollarını terk etmek demektir. İnsan başarıp başaramayacağını asla bilemez (Osho 2011).

Cesaret risk ve daha önemlisi, geçmişimizin oksijen maskesinden kurtulma ve şimdi, mevcut zamanda nefes almamıza olanak verecek hava bulabileceğimize güvenme arzusu gerektirir. Kendimize anlattığımız hikayeleri kanıtlamak için uğraşarak geçirdiğimiz yılların çekim gücünden kurtulabileceğimiz, daha özgür yerlere ulaşmak için risk almalıyız (Ford 2012).

Cesaret denilince ilk akla gelen kavram özgüvendir ki, özgüveni yüksek insanların daha cesaretli olduğu bilinen bir gerçektir.

Özgüven, kendine güven anlamına da gelmektedir. Kendine güven, bireyin kendi hakkında, olumlu ve gerçekçi tutuma sahip olmasıdır. Kendine güven, bireye yaşamının kendi kontrolü altında olduğu duygusunu vermektedir. Bu bağlamda kendine güven duyan bireyler, daha çok kendi yeteneklerine güvendiklerinden diğerlerinin onayına bağlı kalmama eğilimindedirler. Bu yönüyle kendine güven, bireyin neyi başarabileceği konusunda kendine inanması anlamındadır. Bir girişimci için kendine güven, belirlediği hedefleri başarabileceğine inanmasıdır. Diğer bir ifadeyle bir girişimci, kendi işinde, kendisine saygı duyar ve işi başaracağına dair yeteneklerine güven duyarsa başarılı olur ve kendine güveni artar (Dündar ve Ağca 2007).

Zengin birinin ya da önemli bir işadınının sahip olduğu kişisel özelliklerden biri de özgüvendir. Kendine güven'dir. Güven, inançtır. Zihninizin gücü ilkesine inanmaktır. Sözlerinin hareketlerinin hal ve tavırlarının kaynağı güç ve güvendir (Murphy 2005).

Özgüven, dışarıdan gelen övgülerle, suçlamalarla veya kişisel donanımla bir ilgisi yoktur. Kendine güven doğuştan gelen gizemli bir özellik değil ve insanüstü başarılar

kazanmış, övgülerle yüceltilmiş birkaç kişinin çok sıra dışı bir başarının sonucu da değildir. Özgüven herhangi birinin kazanabileceği bir beceridir. İletişim becerileri, bakış açısı, yetkinlik, katılımcı olma, kontrol ve cesaret özgüvenin altı temel faktörüdür (Horn 1997).

İletişim: Kişinin istediğini, ihtiyacı olanı ve hak ettiğini elde etmesine yardımcı olacak şekilde kendini ifade edebilme becerisi.

Bakış Açısı: Kişinin kendisi ve yapabilecekleri hakkında sağlıklı bir bakış açısına sahip olması.

Yetkinlik: Kişinin yetenekli ve usta olduğunu hissettiren aktivitelere aktif olarak dahil olması.

Katkıda Bulunma: Kişinin kendini önemli hissediyor ve fark yarattığına inanıyor olması.

Kontrol: Kişinin kendisinin ve hayatının sorumluluğunun kendisinde olduğunu düşünüyor olması.

Cesaret: Kişinin korkularının üstesinden gelebiliyor ve akıllı riskler alabiliyor olması.

3.5.2 İçinde Bulunulan Ortamın Özellikleri

Bireyler karar alma aşamasında sadece kendi şahsi özelliklerine göre hareket etmez; içinde bulunduğu ortamın ve çevresinin özelliklerinden de etkilenir. Janis' in "grupsal düşünme-groupthink" hipotezi ile Stoner'ın (1968) "riskli değişim-risky shift" kavramı, bireysel risk davranışını etkileyen faktörler olarak grupsal karar almanın rolü üzerinde odaklanan teorilerin örneklerindedir. Janis (1972), Stoner ve daha birçok araştırmacıya göre grupsal oluşumlar risk konusunda bireyleri daha farklı kararlar almaya yöneltebilmektedir.

İnsanların tutum ve davranışları, içinde yaşadıkları toplumun veya üyesi oldukları toplulukların gelenek ve göreneklerine, değerlerine, alışkanlıklarına, kısacası kültürüne göre şekillenmekte, doğal olarak farklı kültürlerin varlığı da aynı koşullarda farklı tepkilerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Kesbiç et al. 2006).

Bireylerin mesleği ve çalışma alanı, risk alma konusunda bireyleri etkileyen diğer bir faktör olarak dikkate alınmaktadır. Sektörlerin kendine has yapısı ve karakteristikleri, istihdam edilenlerin tutum ve davranışlarını etkileyebilmektedir. Diğer taraftan kamu-özel sektör çalışanları arasında da farklılık bulunabilmektedir (Barton and Waldron 1978). Kamu kuruluşları üzerinde yapılan çalışmalar, buralardaki yöneticilerin özel sektördeki yöneticilere göre daha çok riskten kaçınan bir yapıda olduklarını ortaya koymuştur (March and Saphira 1987, Staw et al.1981). Bu durum, kamu kuruluşlarındaki fazla bürokrasiye ve formalitelere göre hareket etme gerekliliğine bağlanabilir.

Kontrol sistemleri de karar vericilerin risk konusundaki davranışlarını etkileyen bir faktördür (March and Saphira 1987). Riskli kararların sonuçları ödüllendirildiğinde veya cezalandırıldığında ya da risk alma isteği teşvik edildiğinde veya kırıldığında kurum, elde edilen sonuçları ve kullanılan süreçleri denetleme, değerlendirme ve ödüllendirme yoluyla karar alıcıların risk davranışlarını etkileyen bir mekanizma olarak görülür (Quchi 1977).

Öte yandan, gerek ulusal gerek kurumsal bazdaki kültür faktörü de bireylerin riske karşı tutumlarını belirleyen bir başka etmendir. Dolayısıyla insanların tutum ve davranışları, içinde yaşadıkları toplumun veya üyesi oldukları toplulukların gelenek ve göreneklerine, değerlerine, alışkanlıklarına, kısacası kültürüne göre şekillenmekte, doğal olarak farklı kültürlerin varlığı da aynı koşullarda farklı tepkilerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Kesbiç et al. 2006).

3.5.3 Problemin Kendisine İlişkin Özellikler

Risk davranışının belirleyicilerinden biri olarak tanımlanan “probleme özgü” özelliklerden biri karar vericinin deneyimi ve duruma aşinalığıdır (Sitkin and Pablo 1992).

Karar vericiler deneyim kazandıkça, karşılaştıkları engellerin üstesinden gelmek için geçmiş deneyimlerinden hareket etmeye yönelirler (March and Saphira 1987) ve bu

nedenle, daha az deneyimli olanların kaçındıkları riskleri alma yoluna gidebilirler.

Risk davranışını etkileyen probleme has özelliklerden belki de en çok bilineni problemin ortaya konuluş biçimidir (problem framing) (Sitkin and Pablo 1992). Problem, karar vericiye olumlu veya olumsuz bir bakış açısıyla mı sunulmuştur? Yani bir sorun veya fırsat açısından mı veya kayıp ya da kazanç açısından mı aktarılmıştır?

Karar vericilerin risk algulamalarını etkileyen bir başka önemli faktör problemin olumlu veya olumsuz ifadelerle aktarılması ve ortaya konulmasıdır. Ümit Teorisi'ne göre (Kahneman and Tversky 1979) elverişli koşullarda olan bireyler riskten kaçınırlar çünkü kaybedecek çok şeyleri olduğunu hissederler. Öte yandan, elverişsiz şartlarda olduğuna inananlar, kaybedecekleri çok az şey olduğunu hissettiklerinden risk ararlar (Kesbiç et al. 2006).

Literatürde ümit teorisinin ortaya koyduğu sonuçla, çelişen sonuçlar içeren çalışmalar da bulunmaktadır: Olumlu olarak ortaya konulan durumların riskten çok fırsatları yansıttığı için risk almayı teşvik ettiği (March and Saphira 1987); buna karşılık olumsuz olarak sunulan durumların riskten kaçınmaya yönelttiği (Staw et al. 1981) iddia edilmektedir.

4. ÇALIŞMADA KULLANILAN İSTATİSTİKSEL YÖNTEMLER

4.1 Regresyon Analizi

Regresyon (bağlanım), sözlük anlamı ile bir şeyi başka bir şeye bağlama işi ve biçimidir. Bilimsel olarak regresyon terimi, bir değişken ile başka bir ya da birden çok değişken arasında ilişki kurma işini ve ilişkinin biçimini anlatır (Şıklar 2000).

İstatistiğin çalışma alanlarından birisi de değişkenler arasındaki ilişkileri araştırmaktır. Eğer değişkenler arasında ilişki varsa bu ilişkinin şekli belirlenir. Regresyon değişkenler arasındaki ilişkinin biçiminin belirlenmesidir. Bu ilişki matematiksel bir fonksiyon biçiminde ifade edilir. Bu fonksiyona regresyon denklemi denir. Regresyon denkleminde bağımsız değişken (X) ve bağımlı değişken (Y) olmak üzere iki tür değişken vardır. Bağımsız değişken; değerlerinin bağımlı değişkenin değerinin belirlenmesinde etkili olan değişkendir. Bağımlı değişken ise bağımsız değişkenin alacağı değere bağlı olarak değeri belirlenen değişkendir (Dündar 2012).

Regresyon analizi aralarında sebep sonuç ilişkisi olan iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi incelemek ve tahmin yapabilmek amacıyla oluşturulan matematiksel bir modeldir. Bağımsız değişkenlerinin değerleriyle, bağımlı değişkenin değerini tahmin etme yöntemidir (Şahinler 2000).

Regresyon analizinin ilk kullanım alanı astronomi olmuştur. Lengendre ve Gauss gezegenlerin yörüngelerini belirlemek amacıyla EKK olarak bilinen tekniğini oluşturmuşlardır. Konu ile ilgili değişkenlerden yola çıkarak bu değişkenler için bir regresyon modeli geliştirmişlerdir (Ergül 2006).

Regresyon modelinde tek bağımsız değişken var ise basit regresyon, iki ya da daha fazla bağımsız değişken var ise çoklu regresyon adı verilmektedir (Özdamar 1999a).

Bağımlı değişken ile bağımsız değişken/değişkenler arasındaki modeller doğrusal bağıntılar biçiminde ise doğrusal regresyon modelleri söz konusudur. Basit ve çoklu doğrusal regresyon modelleri aşağıdaki gibi ifade edilmektedir:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \varepsilon_{ij} \quad \text{Basit Doğrusal Model} \quad (4.1)$$

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_p X_p + \varepsilon_{ij} \quad \text{Çoklu Doğrusal Model} \quad (4.2)$$

Regresyon çözümlerinde bir bağımlı-bir bağımsız ya da bir bağımlı-birden çok bağımsız değişken arasındaki ilişkiler (ilişkinin varlığı ya da yokluğu) aşağıda verilen genel amaçlar çerçevesinde incelenir (Alpar 2011).

1.Bağımlı değişken ile bağımsız değişken(ler) arasındaki ilişkiyi matematiksel modellerle açıklayarak bağıntı(lar) bulmak,

2.Değişkenler arasındaki karmaşık yapıyı tanımlamak ve veriyi özetlemek,

3.Bağımlı değişkeni etkilediği belirlenen bağımsız değişken(ler) yardımıyla bağımlı değişken değerini kestirmek,

4.Bağımlı değişkeni etkilediği düşünülen bağımsız değişkenlerden hangisi ya da hangilerinin bağımlı değişkeni daha çok etkilediğini bulmak,

5.Diğer değişkenlerin varlığında katsayı kestiriminde bulunmak, tüm regresyon modellerinin ortak amaçları arasında yer almaktadır.

4.1.1 Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Basit doğrusal regresyonun amacı, Y ile X arasındaki bağıntıyı $Y = \beta_0 + \beta_1 X_1$ biçiminde ifade eden modeli bulmak ve bu modelde yer alan a ve b katsayılarının önemliliğini test etmektedir. Basit doğrusal regresyon analizinin amacı, $Y = \beta_0 + \beta_1 X_1$ regresyon modelinin; Y değerlerini gözlem aralığı içinde tahmin etmek (arakestim, interpolasyon) ya da gözlem aralığından bir ya da birkaç periyod önceki ve sonraki değerlerini tahmin etmek (dışsal kestirim, öteleme, extrapolasyon) için kullanılıp kullanılmayacağını belirlemektir.

Basit doğrusal regresyonda; iki değişken arasında $Y = \beta_0 + \beta_1 X$ biçiminde bir bağıntı olduğu varsayılır. Bu bağıntı n birimlik örnek verileri aracılığı ile $y = b_0 + b_1 x$ biçiminde tahmin edilir. Bu eşitliğe basit doğrusal regresyon modeli adı verilir. Bu modelde b_0 ve b_1 katsayıları; β_0 ve β_1 parametrelerinin tahminidir. b_0 katsayısı, sabit (intercept, constant), b_1 katsayısı ise regresyon katsayısı, regresyon doğrusunun eğimidir. b_1 , X ' de meydana gelen bir birimlik değişimin Y ' de kaç birimlik bir değişime neden olacağını belirtir (Özdamar 1998).

Doğrusal ya da doğrusal olmayan regresyon çözümlerini yapabilmek ve kullanabilmek için değişkenler arasındaki ilişkinin fonksiyonel yapısının bilinmesi gerekmektedir. Fonksiyonel yapıyı öğrenmek için değişkenlere ilişkin saçılım grafiklerinden (serpilme diyagramından) yararlanır. Değişkenler arasındaki yapı doğrusal ise bu iki değişken için doğrusal regresyon denklemi bulunabilir. Dolayısıyla bir bağımlı-bir bağımsız değişken arasında doğrusal ilişkinin var olduğu regresyon çözümlerine **basit doğrusal regresyon çözümleri** denir.

Bir bağımlı bir bağımsız değişken olması durumunda doğrusal regresyon denklemi (y ile x_1 ' in evrendeki değerleri arasındaki gerçek doğrusal bağlantı), (4.1) denklemi ile verilir. Burada β_0 ve β_1 , regresyon modelinin(denklemnin) bilinmeyenleridir. Bu bilinmeyenlere parametre ya da genel anlamda regresyon katsayıları denir.

β_0 : Regresyon doğrusunun y eksenini kestiği noktayı gösterir ve kesim noktası veya sabit (değişmez) olarak isimlendirilir.

β_1 : Regresyon doğrusunun eğimidir. Bağımsız değişkenin değerinde meydana gelecek bir birimlik değişme (artma ya da azalma) olduğunda, bağımlı değişkenin değerinde meydana gelecek ortalama değişimi ifade eder.

$y_i = \beta_0 + \beta_1 x_{i1}$ ($i = 1, 2, \dots, n$) doğrusal regresyon denklemi, y ile x_1 arasındaki gerçek ilişkiye kabul edilebilir bir yaklaşım sağlar ve y , x_1 'in doğrusal bir fonksiyonu iken ε_i ; bu yaklaşımdan sapmaları ifade ettiğinden hata (yanılgı) terimi

(error term) olarak adlandırılır ve y 'deki değişimin regresyon modeli $\beta_0 + \beta_1 x_{i1}$ ile açıklanamayan kısmını tanımlar. Hata teriminin modelde yer almasının nedeni, y 'deki değişimin bağımsız değişken(ler)in doğrusal bileşimi tarafından kesin bir şekilde açıklanamayacağı gerçeğine dayanır.

Basit doğrusal regresyon çözümlemesinin önemli bir amacı bilinmeyenlerin (β_0 ve β_1 parametrelerinin) kestirilmesidir. Bu süreç, modelin veriye uyumu olarak adlandırılır. Parametrelerin kestiricilerinin bulunmasında kullanılan çeşitli yöntemler vardır. Bunlardan biri en küçük kareler yöntemidir (Alpar 2011).

4.1.1.1 En Küçük Kareler Yöntemi

Y ve X arasındaki ilişki tam birebir bir ilişki değilse $Y = \beta_0 + \beta_1 X + \varepsilon$ denklemiindeki Y ve X değişkeninin koordinat değerlerinin hepsi regresyon doğrusu üzerinde yer almaz. İşte Y ve X arasında tam bir ilişki olmadığı durumlarda bağımsız değişken olan X değişkeninin aynı değeri karşılığında Y değişkeni farklı değerler alabilir. Sapmalar gösterebilir. Bu sapmaları regresyon denklemiindeki ε (e) hata terimi temsil eder.

Regresyonda amaç bu noktalar arasından geçecek ve bu noktaların uzaklıklarının toplamının en küçük olduğu doğru denklemini belirlemektir. Bu doğrunun belirlenmesi ise (EKKY) En Küçük Kareler Yöntemi ile yapılmaktadır. En küçük kareler yönteminde amaç, noktaların arasından geçecek doğrunun noktalara uzaklığının en az olduğu doğru denklemini bulmaktır (Dündar 2012).

En küçük kareler regresyon modelinin geçerliliği bazı varsayımlara bağlıdır. Regresyon modelinde belli başlı varsayımlar yerine getirilmediği zaman modelin kestirimi yanlı olabilir (Yaffee 2002). Dolayısıyla çoklu doğrusal regresyonda parametre kestirimi için aşağıdaki model varsayımlarının sağlanması gerekir. Doğrusal regresyon modelinde hata terimleri üzerine dört temel varsayım söz konusudur. Bunlar;

- 1- Hata terimleri birbirinden bağımsızdır.
- 2- Hata terimleri normal dağılımlıdır.

3- Hata terimleri sıfır ortalamaya sahiptir.

4- Hata terimleri varyansları sabittir (aynı varyanslılık-eş varyanslılık olarak bilinir).

4.1.2 Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi

Basit regresyon analizinde bir olayı etkileyen sadece bir açıklayıcı değişkene yer verilir. Oysa gerek sosyal, gerek ekonomik, gerek psikolojik v.b. olaylar çok sayıda açıklayıcı değişkene bağlı olan olaylardır. Bu nedenle, açıklanan değişkenin değerindeki değişimin, birden fazla açıklayıcı değişkenle açıklanması çoklu regresyon analiziyle yapılabilir.

Çalışmaların çoğunda açıklanan değişkeni etkileyen birden çok açıklayıcı değişken söz konusudur. Bu tür çalışmalarda amaç; açıklanan değişkene etki eden birden çok açıklayıcı değişkenin etkisini incelemek ya da sadece aralarındaki karmaşık yapıyı tanımlamak olabildiği gibi, açıklayıcı değişkenlerden hangisi ya da hangilerinin açıklanan değişkeni daha çok etkilediğini bulmak ya da açıklayıcı değişkenler yardımıyla açıklanan değişkeni kestirmek şeklinde de olabilmektedir. Basit doğrusal regresyon modelinde bir bağımlı bir bağımsız değişken vardır. Çoklu regresyon modelinde ise; bir bağımlı ve bağımlı değişkeni etkileyen birden fazla bağımsız değişken yer almaktadır. Bir bağımlı değişkeni etkileyen bağımsız değişkenler söz konusu olduğunda kestirimlerde kullanılacak, çoklu doğrusal regresyon modeli (Şıklar 2000); anakitle ve örneklem regresyon denklemleri aşağıda verilmiştir:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_n X_n + \varepsilon \quad \text{Anakitle regresyon denklemi} \quad (4.3)$$

$$Y = b_0 + b_1 X_1 + \dots + b_n X_n + e \quad \text{Örnek kitle regresyon denklemi} \quad (4.4)$$

Y: Bağımlı (açıklanan) değişken,

X_i: Bağımsız (açıklayan) değişkenler

ε :Hata terimi olarak tanımlanır.

Modelde β_i ler parametrelerdir. β₀ sabit terimdir. Bütün açıklayıcı değişkenler sıfır değerini aldığı anda açıklanan değişkenin alacağı ortalama değeri gösterir. Örneklem

regresyon denkleminde kestirimler elde edilir. Açıklayıcı değişkenlerin katsayıları (b_1, b_2, \dots, b_n) diğer açıklayıcı değişken(ler)in değer(ler)i sabitken, ilgili değişkenin değerindeki bir birimlik değişimin bağımlı değişkenin değerindeki ortalama değişimi gösterir.

Basit doğrusal regresyonda olduğu gibi çoklu doğrusal regresyonun da varsayımları vardır (Gujarati 1999).

- Modeldeki katsayılar (β_i) doğrusaldır. $Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_n X_n + \varepsilon$
- Bağımsız değişkenler (X_i) tekrarlanan örneklerde değişmez. Bağımsız değişkenlerin değerleri rassal değildir. Örnekleme yer alan ilgili birim için, bu değer hep aynıdır.
- Hata terimlerinin ortalaması sıfırdır. $E(u_i | X_i) = 0$
- Hata terimlerinin varyansı eşittir. $Var(u_i | X_i) = E(u_i^2 | X_i)$
- Hata terimleri arasında ardışık bağımlılık (otokorelasyon) yoktur.
 $E(u_i | X_i)(u_j | X_j) = 0$
- Hata terimleri ile bağımsız değişkenlerin kovaryansı sıfırdır. $E(u_i, X_i) = 0$
- Örnekleme birim (gözlem) sayısı tahmin edilecek parametreden fazla olmalıdır.
- Değişkenlerin değerleri sabit olmamalıdır. Bir değişkenin bütün birimler için değeri sabit (aynı) olmamalıdır.
- Model fonksiyonel yapısı doğru oluşturulmalıdır.
- Çoklu doğrusal bağlantı olmamalıdır. Bağımsız değişkenler arasında yüksek korelasyon olmamalıdır.

Hata terimleri arasında ardışık bağımlılık olup olmadığı Durbin- Watson (DW) İstatistiği ile belirlenir. DW değerinin 1,5 ile 2,5 arasında olması arzulanır. Pozitif otokorelasyon, b katsayılarının standart hatalarının çok küçük, negatif otokorelasyon ise çok büyük olduğu anlamına gelir (Kalaycı 2010).

Modelde Çoklu Doğrusal Bağlantı probleminin olup olmadığı, Collinearity Statistics değerleri olan Tolerance, VIF değerleri ile belirlenir. Şöyle ki; Tolerance değerlerinin sıfıra yaklaşması ve VIF değerlerinin 10'un üzerinde olması güçlü çoklu bağlantının bir göstergesidir. (Alpar 2011).

Çoklu korelasyon katsayısı (R), bağımlı değişken ile bütün bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin derecesini gösterir. Belirlilik katsayısı (R^2), doğrusal modelin uyum iyiliğinin ölçüsü olarak kullanılır. Söz konusu katsayı, bağımlı değişkendeki değişimin ne kadarının bağımsız değişkenler tarafından açıklandığını ifade eder. Bu durum regresyon modelinin açıklayıcılık gücünün bir göstergesidir. Bütün gözlemler regresyon doğrusu üzerinde yer alırsa, $R^2=1$ olur. Eğer bağımlı ve bağımsız değişken arasında hiç doğrusal ilişki yoksa, $R^2=0$ olur. (Akgül ve Çevik 2003).

4.2 Faktör Analizi

Faktör analizinin ana amacı, veri setini küçülterek daha kolay açıklanabilir hale getirmektir. Bazen, araştırmacının elinde birbirleri ile ilişkili birçok değişken olabilir. Söz konusu değişkenler, faktör veya genel bir değişkenin değişik biçimlerdeki ölçümleri olan bir değişkenler seti olabilir (Akgül ve Çevik 2003).

Faktör analizi birbirleriyle ilişkili veri yapılarını birbirinden bağımsız ve daha az sayıda yeni veri yapılarına dönüştürmek, bir oluşumu, nedeni açıkladıkları varsayılan değişkenleri gruplayarak ortak faktörleri ortaya koymak, bir oluşumu etkileyen değişkenleri gruplamak, majör ve minör faktörleri tanımlamak amacıyla başvurulan bir yöntemdir. Faktör analizi, temel bileşenler analizine benzeyen bir yöntemdir. Her iki yöntemde de veri indirgeme söz konusudur. Fakat faktör analizi değişkenleri gruplayarak ortak faktörler tanımlama özelliğine sahiptir (Özdamar 1999b).

Mevcut olduğu bilinmekle beraber direkt olarak gözlemlerle belirlenemeyen gizli boyutları ortaya çıkarmada yararlanır. En çok kullanım amacı, çok daha fazla sayıdaki veriler setinin azaltılması ve basitleştirilmesidir. Burada çok sayıdaki değişkenler arası ilişkiler mümkün olan en az bilgi kaybı ile matematiksel olarak türetilmiş olan az sayıdaki faktörle ifade edildiğinden geniş ölçüde basitleştirme işlemi yapılmaktadır. Böylece çok sayıdaki veri setinde, değişkenler arasındaki bağıntılar ve önemli hususlar açığa kavuşturulmaktadır. Böylece bir takım değişkenler arasında gruplandırmalar yapılabilir (Karagöz 1991, akt. Karagöz ve Kösterelioğlu 2008).

Faktör analizinin temel iki amacı bulunmaktadır. Bunlar; değişken sayısını azaltmak ve değişkenler arasındaki ilişkilerden yararlanarak bazı yeni yapılar ortaya çıkarmaktır. Bu son amaç değişkenleri sınıflayarak tek bir faktör adı altında birleştirmek ve yeni açıklayıcı ortak faktör yapıları oluşturmaktır. Faktör analizi; özellikle Sosyal Bilimler, Eğitim Bilimleri, Tıp, Psikoloji, Sosyoloji gibi alanlarda, birimlerin çok sayıdaki birbirleriyle ilişkili özellikleri arasından, birlikte ele alınabilen birbirleriyle ilişkisiz fakat bir olayı açıklamakta yararlanılabilecek olanlarını bir araya toplayarak (gruplamak) yeni bir isimle faktör olarak tanımlamayı sağlayıcı yaygın kullanımı olan bir yöntemdir (Özdamar 1999b).

Değişkenler arasındaki ilişkinin gücünün diğer bir göstergesi, kısmi korelasyon katsayılarıdır. Bu sebepten dolayı, faktör analizinin varsayımlarının sağlanabilmesi için, aynı faktör içindeki değişkenlerin arasındaki korelasyonların yüksek, farklı faktörler arasındaki korelasyonların düşük olması gereklidir (Akgül ve Çevik 2003).

4.2.1 Verilerin Faktör Analizi İçin Uygunluğunun Araştırılması

Veri setinin faktör analizi için uygun olup olmadığını değerlendirmek amacıyla 3 yöntem kullanılır. Bunlar korelasyon matrisinin oluşturulması, Barlett Testi ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testleridir.

4.2.1.1 Korelasyon Matrisinin Hesaplanması

Veri setinin faktör analizi için uygun olup olmadığının tespit edilmesinde ilk adım, değişkenler arasındaki korelasyon katsayılarının incelenmesidir. İstenen, değişkenler arasındaki korelasyonların yüksek olmasıdır. Çünkü değişkenler arasındaki korelasyonlar ne kadar yüksek ise, değişkenlerin ortak faktörler oluşturma olasılıkları o kadar yüksektir. Başka bir ifade ile, değişkenler arasında yüksek korelasyonların varlığı, değişkenlerin ortak faktörlerin değişik biçimlerdeki ölçümleri olduğunu gösterir. Değişkenler arasında düşük korelasyonların varlığı ise, değişkenlerin ortak faktörler oluşturamayacaklarının işaretidir (Kalaycı 2010).

Faktör analizini uygulayabilmek için en önemli özellik, korelasyonların faktörleşmeyi sağlayacak büyüklükte (0,30-0,90) olmasıdır. Buna göre, bir korelasyon matrisinde 0,30'un üzerinde korelasyon katsayısı sayısının dikkate değer bir şekilde az olması, bu veriye (ya da korelasyon matrisine) faktör analizi uygulamanın uygun olmayacağını bir göstergesidir (Alpar 2011).

4.2.1.2 Bartlett'in Küresellik Testi (Bartlett's Test of Sphericity)

Korelasyon matrisinin, bütün köşegen (diyagonal) terimleri 1.köşegen dışındaki terimleri sıfır olan birim matris olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılır. Söz konusu test, verilerin çoklu normal dağılımdan gelmiş olmasını gerektirir (Akgül-Çevik 2003). Analize devam edilebilmesi için "Korelasyon matrisi birim matristir" sıfır hipotezinin reddedilmesi gerekir. Eğer sıfır hipotezi reddedilirse, değişkenler arasında yüksek korelasyonlar olduğunu, başka bir deyişle veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu gösterir (Hair et. al 1998, akt. Kalaycı 2010).

4.2.1.3 Örneklem Yeterliliği Ölçütü-KMO (Kaiser-Meyer-Olkin)

Örneklem yeterliliği ölçütü, gözlenen korelasyon katsayıları büyüklüğü ile kısmi korelasyon katsayılarının büyüklüğünü karşılaştıran bir indekstir. Bütün eşleştirilmiş değişkenlerin kısmi korelasyon katsayılarının karelerinin toplamı, korelasyon katsayılarının karelerinin toplamından küçük ise, KMO ölçütü 1'e yaklaşır. Eşleştirilmiş değişkenlerin korelasyonları, diğer değişkenler tarafından açıklanamadığından, küçük KMO değerleri, değişkenlerin faktör analizinin yapılmasının iyi bir fikir olmadığını gösterir.

KMO ölçütü;

0,90-1,00 olduğunda mükemmel,

0,80-0,89 arasında olduğunda çok iyi,

0,70-0,79 arasında olduğunda iyi,

0,60-0,69 arasında olduğunda orta,

0,50-0,59 arasında olduğunda zayıf

0,50' nin altında olduğunda kabul edilemez (Akgül-Çevik 2003).

4.2.2 Faktör Sayısının Belirlenmesi

Bu aşamada amaç değişkenler arasındaki ilişkileri en yüksek derecede temsil edecek az sayıda faktör elde etmektir. Kaç faktör elde edileceği ile ilgili çeşitli kriterler söz konusudur (Kalaycı 2010).

4.2.2.1 Özdeğere (Eigenvalues) Göre Belirleme: Özdeğeri bir ve birden büyük olan faktörlerin hesaba katılması yaygın olarak kullanılan bir kriterdir. Joliffe kriteri, 0,7 ve daha büyük değerli, özdeğer sayısı kadar faktör alınmasının uygun olacağını ileri süren bir yaklaşımdır. (Özdamar 2002, akt. Karagöz ve Kösterelioğlu 2008).

4.2.2.2 Serpilme Diyagramı (Scree test) ile Belirleme: Bu yöntemde; özdeğerlerin grafiği incelenir ve düşey çizginin yataylaştığı yere kadar olan faktörler çözüme dahil edilir. Başka bir deyişle; varyansı açıklama oranlarındaki hızlı düşüş belirlenerek faktör sayısına karar verilmektedir. Grafiğin yatay şekil aldığı noktaya kadar olan faktörler, elde edilecek maksimum faktör sayısı olarak kabul edilir. Diyagramda, x eksenine faktörler, y eksenine özdeğerler yazılır. Scree test grafiği (çizgi grafiği) her faktörle ilişkili toplam varyansı gösterir.

4.2.2.3 Varyansın Oranına Göre Belirleme: Analiz sonunda elde edilen varyans oranları ne kadar büyükse faktör yapısı da o kadar güçlü olur. Her ilave faktörün toplam varyansın açıklanmasına katkısı %5'in altına düştüğünde maksimum faktör sayısına ulaşılmış demektir (Kalaycı 2010, Karagöz ve Kösterelioğlu 2008).

4.2.3 Faktörlerin Rotasyonu

Elde edilen ilk faktör çözümleri bazen yorumlanabilir basit bir yapıda değildir. Bu gibi durumlarda faktörler döndürülerek (faktörlerin referans eksenleri başka bir pozisyona sahip olana kadar döndürülerek) daha yorumlanabilir bir konuma getirilebilir. Bu süreç faktör döndürme (factor rotation) olarak tanımlanır. Döndürme yöntemleri dik

(orthogonal) ve eğik(oblique) döndürme yöntemleri olarak gruplanabilir. Dik döndürme için yaygın olarak kullanılan üç yöntem varimax, quartimax ve equimax yöntemleri iken, eğik döndürme için yaygın olarak kullanılan iki yöntem oblimin ve promax yöntemleridir (Alpar 2011).

4.2.4 Faktörlerin Adlandırılması

Faktörde yer alacak değişkenlerin sayısı ve değişkenlerin bu faktörlere dağılımı belirlendikten sonra, sıra faktörlere ad verme işlemine gelir. Faktörlere ad verme her zaman kolay bir iş değildir. Örneğin, ilgisiz değişkenler bir faktörde toplanabilir. Bu durumda, faktör yükü en fazla olan değişkeni esas alarak adlandırma yapılabilir (Karagöz ve Kösterelioğlu 2008).

5. UYGULAMA

5.1 Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; Burdur’da faaliyet gösteren girişimcilerin, risk alma becerilerini etkileyebilecek bazı demografik, kişilik ve yönetsel özelliklerinin etki durumlarının, oluşturulan modellerle, regresyon analizi ile incelenmesidir.

5.2 Çalışmanın Metodolojisi

Bu çalışma bir alan araştırmasıdır. Çalışmanın alanı, Burdur İli’nde faaliyet gösteren girişimciler; işletmelerin sahipleri, ortakları veya yöneticileridir.

Çalışmanın amacına uygun olarak, girişimcilerin bazı kişisel özelliklerini incelemek ve risk alma özelliklerini etkileyen özellikleri belirlemek amacıyla, ilgili değişkenlerin yer aldığı bir anket formu düzenlenmiştir. Anket uygulaması 2012 yılı Ekim ile 2013 yılı Ocak ayları arasında gerçekleştirilmiştir.

5.3 Anakitle ve Örneklem

Bu çalışmada anakitle; 2012 yılında Burdur Ticaret ve Sanayi Odası’na kayıtlı ve faaliyetine devam eden 1578 adet işletmenin sahibi, ortağı veya yöneticileridir.

Anketi cevaplayan kişiler, **IS (işletme sahibi)**, **IO (işletme ortağı)**, **ISY (işletme sahibi yönetici)**, **IOY (işletme ortağı yönetici)**, **Y (işletme sahibi ve ortağı olmayan yöneticisi)** olan kişilerdir. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde, bu kişiler kısaca “**girişimci**” olarak ifade edilecektir.

Çalışmanın örnekleme, Basit Tesadüfi Örnekleme Yöntemi ile belirlenmiş işletmelerde, araştırmaya katılmayı kabul eden girişimcilerden oluşmuştur. Bu şekilde 406 girişimci; işletme sahibi, ortağı ve yöneticisi ile yüz yüze görüşme yöntemi ile anket yapılmıştır. Ankete katılan 406 kişinin 52’si kadın, 354’ü erkek girişimcilerden oluşmaktadır. Örneklemin yüzdelik oranlarına bakıldığında kadın girişimcilerin %12,8 iken, erkek

girişimcilerin ise %87,2 oranında olduğu görülmektedir.

5.4 Veri Toplama ve lek

Veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Anket formu literatürdeki alışmalar (Deniz ve Erciş 2008, Dündar ve Ağca 2007) işığında oluşturulmuştur. Anket formu toplam 39 soru/ifade olmak üzere 2 bölümden oluşmuştur. İlk bölümde demografik özellikler ve işletme ile ilgili 9 soru, ikinci bölümde ise girişimcilerin işletme yönetimiyle ilgili bazı özelliklerini ölçmeyi amaçlayan 30 ifade yer almıştır. İfadelere katılım düzeyinin belirlenmesinde 5 düzeyli likert leği kullanılmıştır.

Hiç Katılmıyorum	1
Katılmıyorum	2
Kararsızım	3
Katılıyorum	4
Tamamen Katılıyorum	5

5.5 Örneklemin zellikleri

Çalışma rnekleminde yer alan 406 girişimcinin demografik özellikleri, işyerindeki statüsü ve risk yönetimi bilgisi, işletmenin tüzel kişiliği, aile işletmesi olup olmadığı, faaliyete başlama yılı ve risk yönetimi departmanı bulunmasına ilişkin bulgular izelge 5.1’de gösterilmiştir.

Çizelge 5.1. Örneklemin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı.

Değişken Adı	Sayı	Oran(%)
Cinsiyet		
Kadın	52	12,8
Erkek	354	87,2
Toplam	406	100,0
Eğitim Durumu		
İlköğretim	62	15,3
Lise	152	37,4
Önlisans	32	7,9
Lisans	140	34,5
Yüksek Lisans	20	4,9
Toplam	406	100,0
Yaş		
18-29	41	10,1
30-39	149	36,7
40-49	116	28,6
50-59	77	19,0
60-69	23	5,7
Toplam	406	100,0
İşletmedeki Statü		
İşletme Sahibi	176	43,3
İşletme Ortağı	68	16,7
İşletme Sahibi/Yönetici	52	12,8
İşletme Ortağı Yönetici	53	13,1
İşletme Sahibi ve Ortağı Olmayan Yönetici	57	14,0
Toplam	406	100,0
Risk Yönetimi Konusunda		
Bilgim Var	292	71,9
Bilgim Yok	114	28,1
Toplam	406	100,0
İşletmenin Tüzel Kişiliği		
Anonim Şirket	51	12,6
Limited Şirket	161	39,7
Kollektif Şirket	4	1,0
Şahıs İşletmesi	179	44,1
Adi Ortaklık	11	2,7
Toplam	406	100,0
İşletmesinin Statüsü		
Aile İşletmesi	254	62,6
Aile İşletmesi Değil	152	37,4
Toplam	406	100,0

Çizelge 5.1. (Devam) Örneklemin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı.

Değişken Adı	Sayı	Oran(%)
İşletmede RY Departmanı		
Var	56	13,8
Yok	350	86,2
Toplam	406	100,0
İşletmenin Faaliyet Süresi		
0-10	170	41,9
11-20	118	29,1
21-30	68	16,7
31-40	39	9,6
41-50	11	2,7
Toplam	406	100,0

5.6 Çalışmanın Bulguları

Girişimcilerin, bazı kişisel özelliklerini ölçmeyi amaçlayan 30 ifadeden oluşan ölçekte, faktörlerin belirlenmesi için faktör analizi yapılmıştır. Veri setinin faktör analizine uygunluğunu belirlemek amacıyla, KMO ve Bartlett' s testi ile test edilmiş ve veri setinin faktör analizine uygun olduğu belirlenmiştir. Test bulguları Çizelge 5.2'de verilmiştir.

Çizelge 5.2. KMO ve Bartlett' s Testi İstatistikleri.

KMO Örneklem Yeterliliği Ölçütü		0,829
Bartlett'in	Ki-Kare İstatistiği	1687,041
Küresellik Testi	Sd(Serbestlik Derecesi)	190
	p(Anlamlılık Değeri)	0,000

Kaiser-Meyer-Olkin(KMO) örneklem yeterliliği ölçütü, gözlenen korelasyon katsayıları büyüklüğü ile kısmi korelasyon katsayılarının büyüklüğünü karşılaştıran bir testtir. Bütün eşleştirilmiş değişkenlerin kısmi korelasyon katsayılarının karelerinin toplamı, korelasyon katsayılarının karelerinin toplamından küçük ise, KMO ölçütü 1'e yaklaşır. Eşleştirilmiş değişkenlerin korelasyonları, diğer değişkenler tarafından açıklanmadığından, küçük KMO değerleri, değişkenlerin faktör analizinin yapılmasının iyi bir fikir olmadığını gösterir. KMO ölçütü 0,90-1,00 olduğunda mükemmel, 0,80-0,89 arasında olduğunda çok iyi, 0,70-0,79 arasında olduğunda iyi, 0,60-0,69 arasında

olduğunda orta, 0,50-0,59 arasında olduğunda zayıf ve 0,50'nin altında olduğunda kabul edilemez (Akgül ve Çevik 2003).

Kişilik özellikleri ile faktörleri belirlemek amacıyla faktör analizi yapılmış ve girişimcilerin risk alma özelliğini belirleyen faktörü oluşturan değişkenler belirlenmiştir. Bu değişkenler, anket formundaki 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 13, 16, 17 sıran numaralı değişkenlerdir. Bu değişkenler veri setinden çıkarıldıktan sonra tekrar faktör analizi yapılmış ve girişimcilerin özellikleri beş faktörde toplanmıştır. Bu faktörler; başarı gereksinimi, farklılık hayal gücü, belirsizliğe tolerans, kadercilik ve cesaret olarak isimlendirilmiştir.

Faktör Analizi bulguları Çizelge 5.3'te verilmiştir.

Çizelge 5.3. Faktörler ve Faktör Analizi Sonuçları.

Faktörler	Faktör Yükleri	Özdeğer	Varyans Açıklama %	α
BG : Başarı Gereksinimi		4,492	21,542	0,839
27.Sorumluluk almayı severim.	0,707			
21.Araştırmacı bir kişiliğe sahibim.	0,705			
22.Şu ana kadarki iş hayatımda kendimi başarılı buluyorum.	0,704			
18.Gerçekçi bir kişiliğe sahibim.	0,662			
15.Girişimci bir kişiliğe sahibim.	0,647			
23.Sosyal bir kişiliğe sahibim.	0,643			
25.Yapılacak bir işi ilk seferde doğru yapmak için iyi bir plan yaparım.	0,620			
12.İşletmenin geleceği konusunda risk değerlendirmeleri yaparım.	0,579			
28.İnsanlar benim yanımda kendilerini rahat hissederler.	0,552			
7.Yaratıcılığım ve birikimim sayesinde zorlukların üstesinden gelebilirim.	0,495			
FH:Farklılık, Hayal Gücü		2,002	8,768	0,525
19.Kurallara karşı gelmekten ve beklenmeyen şeyler yapmaktan zevk alırım.	0,731			
14.Diğer insanların çoğuyla kıyaslandığında beklenmeyen şeyler yapmaktan zevk alırım.	0,710			
30.Zengin bir hayal gücüm var.	0,604			
BT:Belirsizliğe Tolerans		1,524	7,774	0,418
26.Bir girişimde başarısız olursam nedenlerini sorgulamam.	0,720			
24.Belirsizliğe toleransım yüksektir.	0,643			
20. Bahiste kazanma ihtimali yüksek olana 1' e 3 oynamaktansa, düşük olana 1' e 6 oynarım.	0,584			
K:Kadercilik		1,224	7,498	0,503
9.İş hayatımdaki faaliyetlerin sonuçlarını kaderim ya da şansım değil ben belirlerim.	0,763			

Çizelge 5.3. (Devam) Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları.

Faktörler	Faktör Yüklere	Özdeğer	Varyans Açıklama %	α
11. Başarımın kişisel çabalardan ziyade şans ve kadere bağlı olduğuna inanırım (ters).	0,743			
C: Cesaret		1,059	5,924	0,086
29. Çabuk strese girerim	0,671			
10. Başarı olasılığı yüzde elliden yüksek olan işlere yatırım yaparım.	0,608			

Ölçeğin güvenilirliği incelenmiş ve Cronbach's Alpha değeri 0,613 olarak bulunmuştur. Faktör analizi sonuçlarına göre toplam varyans açıklama oranı ise %51,507 olarak hesaplanmıştır. Bundan sonraki analizlerde, faktör skor değerleri kullanılmıştır. Değişkenler ve değişkenlerin alacağı değer aralıkları Çizelge 5.4' te verilmiştir.

Çizelge 5.4. Değişkenler ve Değerleri.

Değişken / Açıklama	Kısaltma	Değer Aralığı
X ₁ : Başarı Gereksinimi	BG	$1 \leq X_1 \leq 5$
X ₂ : Farklılık Hayal Gücü	FHG	$1 \leq X_2 \leq 5$
X ₃ : Belirsizliğe Tolerans	BT	$1 \leq X_3 \leq 5$
X ₄ : Kadercilik	K	$1 \leq X_4 \leq 5$
X ₅ : Cesaret	C	$1 \leq X_5 \leq 5$
X ₆ : Eğitim Durumu	ED	$1 \leq X_6 \leq 5$
X ₇ : Cinsiyet	C	1: Erkek, 0 : Kadın
X ₈ : Yaş (Sürekli)	YAS	$18 \leq X_8 \leq 69$
X ₉ : İşletmenin Tüzel Kişiliği	ITK	1:A.Ş., 2:Ltd. Şti, 3:Koll. Şti., 4:Şahıs İşl., 5:Adi Ort.
X ₁₀ : İşletmenin Aile İşletmesi	AI	1: Aile İşletmesi, 0: Aile işletmesi değil
X ₁₁ : İşletmenin Faaliyet Süresi (Sürekli)	IFS	$0 \leq X_{11} \leq 50$
X ₁₂ : Risk Yönetimi	RY	1: Bilgim Var 0: Bilgim Yok
X ₁₃ : Risk Yönetimi Departmanı	IRY	1:Var, 0: Yok 1: İşl. Sahibi, 2: İşl. Ort., 3: İşl. Sahibi Yönetici, 4: İşl. Ortağı Yönetici, 5:İşl. Sahibi ve Ortağı Olmayan Yönetici
X ₁₄ : İşyerindeki Statü	İS	

*İS: İşyerindeki Statü (0:İşyeri sahibi/ ortağı/sahibi ve ortağı olmayan yönetici, 1:İşyeri sahibi/ortağı).

5.6.1 Girişimcilerin Risk Almasında Etkili Özelliklerinin İncelenmesi

Girişimcilerin risk almalarında etkili olabileceği öngörülen, bazı kişisel özelliklere ve işletmeye ilişkin değişkenlerin yer aldığı, regresyon modeli tanımlanmıştır. Regresyon modelinde, “Bağımlı Değişken (RA):Girişimcilerin Risk Alma Becerisi” olarak belirlenmiştir. Bağımlı değişkenin belirlenebilmesi için, ölçekte yer alan risk alma ile ilgili sorulara “Temel Bileşenler Analizi” uygulanmıştır. Temel Bileşenler Analizi sonucunda, tek bir değişken elde edilmiş ve bu değişken “Risk Alma Becerisi” olarak adlandırılmıştır.

Bağımsız değişkenler, sürekli ve kategorik değişkenlerden oluşmaktadır. Bu değişkenlerin tanımlamaları ve değerlerine ilişkin bilgileri aşağıda gösterilmiştir:

Sürekli Değişkenler;

- 1-) Yaş $18 \leq YAS \leq 69$
- 2-) İşletmenin Faaliyet Süresi $0 \leq IFS \leq 50$
- 3-) Başarı Gereksinimi $1 \leq BG \leq 5$
- 4-) Farklılık, Hayal Gücü $1 \leq FHG \leq 5$
- 5-) Belirsizliğe Tolerans $1 \leq BT \leq 5$
- 6-) Kadercilik $1 \leq K \leq 5$
- 7-) Cesaret $1 \leq C \leq 5$

Kategorik Değişkenler;

- 1-) Eğitim Durumu-ED;
 - 0: Ortaöğretim, lise (üniversite eğitimi almayanlar)
 - 1: Yükseköğretim, yüksek lisans (üniversite eğitimi alanlar)
- 2-) Cinsiyet-CNS;
 - 1: Erkek
 - 0: Kadın
- 3-) Aile İşletmesi-AI;
 - 1: Evet
 - 0: Hayır
- 4-) Risk Yönetimi Konusu-RY;
 - 1: Biliniyor
 - 0: Bilinmiyor

➤ 5-) İşletmede Risk Yönetimi Departmanı Bulunması-IRY;

1: Var

0: Yok

➤ 6-) İşyerindeki Statü-İS;

1: IS/IO

0: ISY/IOY/Y

Yukarıda verilen değişkenlerin yer aldığı regresyon modeli analizi yapılmış ve bulgular aşağıdaki çizelgelerde verilmiştir.

5.6.1.1 Enter Metodu ile Regresyon Analizi

Burada, faktör analizi sonucu elde edilen girişimcilerin kişisel özelliklerinin (Başarı gereksinimi, Farklılık Hayal Gücü, Belirsizliğe Tolerans, Kadercilik, Cesaret) değişkenleri, açıklayıcı değişken olarak modele alınmış ve Regresyon Analizi yapılmıştır. Enter Metodu ile elde edilmiş Regresyon Analizi İstatistikleri Çizelge 5.5'te verilmiştir.

Çizelge 5.5. Varyans Analizi/Model Özeti (Metot: Enter).

Model		Kareler Toplamı	Serbestlik Dercesi	Kareler Ortalaması	F	p
1	Regresyon	132,193	5	26,439	38,765	0,000
	Artık	272,807	400	0,682		
	Toplam	405,000	405			

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Tahminin Standart Hatası	p	Durbin- Watson
1	0,571	0,326	0,318	0,826	0,000	2,165

Regresyon Analizinde Varyans Analizi sonuçları modelin anlamlılığını test etmekte kullanılır. Oluşturulan modelde; modelin F değeri 38,765, p değeri 0,000 olarak bulunmuştur. Bu bulgulara göre modelin anlamlı olduğu belirlenmiştir. Yine çizelgede,

Durbin-Watson(DW) İstatistiği 2,165 olarak bulunmuştur. Durbin-Watson(DW) 1,5-2,5 aralığında ise modelde otokorelasyon olmadığını gösterir. Bu bulguya göre modelde otokorelasyon problemi olmadığı belirlenmiştir.

Çoklu regresyon analizinde, bağımlı değişkenin değerindeki değişimin, bağımsız değişkenler tarafından açıklanma oranını, \bar{R}^2 değeri verir. Girişimcilerin risk alma becerilerindeki (bağımlı değişkendeki) değişim, %31,8'inin modelde yer alan dört bağımsız değişken tarafından açıklanabilmektedir. Oluşturulan modelde bağımsız değişkenlere ilişkin, regresyon analizi bulguları Çizelge 5.6'da verilmiştir.

Çizelge 5.6. Regresyon Analizi İstatistikleri-1 (Metot: Enter).

		Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p	Collinearity Statistics	
		B	Standart Hata	Beta			Tolerance	VIF
1	Sabit	-2,99E-016	0,041		0,000	1,000		
	BG	0,459	0,041	0,459	11,194	0,000	1,000	1,000
	FHG	0,302	0,041	0,302	7,368	0,000	1,000	1,000
	BT	-0,080	0,041	-0,080	-1,962	0,051	1,000	1,000
	K	-0,009	0,041	-0,009	-0,227	0,820	1,000	1,000
	C	0,132	0,041	0,132	3,217	0,001	1,000	1,000

Çizelge 5.6'daki katsayıları verilmiş olan model eşitlik biçiminde aşağıdaki gibi yazılabilir:

$$Y = -2,99 \cdot 10^{-16} + 0,459 \cdot BG + 0,302 \cdot FHG - 0,08 \cdot BT - 0,009 \cdot K + 0,132 \cdot C \quad (5.1)$$

Modelde yer alan beş bağımsız değişkenden, başarı gereksinimi (BG), farklılık, hayal gücü (FHG), belirsizliğe tolerans (BT) ve cesaret (C) değişkenlerinin katsayılarının anlamlı, kadercilik (K) değişkeninin katsayısının anlamsız olduğu görülmektedir ($\alpha=0,1$). Tolerance ve VIF değerlerine bakıldığında, modelde bağımsız değişkenler arasında Çoklu Doğrusal Bağlantı problemi olmadığı görülmektedir. Burada katsayıları anlamlı olan BG, FHG ve C değişkenlerinin işaretleri pozitifdir. Girişimcilerin, başarıya gereksinim duygusu risk alma becerisini olumlu yönde etkilemektedir. Başarılı olma isteği yüksek olan kişilerin risk alma becerisi, başarılı olma isteği düşük olanlara göre

daha yüksektir. Diğer bir bağımsız değişken olan girişimcilerin herkese göre farklı düşünebilme ve hayal gücü özelliği risk alma becerilerini olumlu yönde etkilemektedir. Farklı düşünebilen ve hayal kurabilen girişimcilerin risk alma becerileri daha yüksektir. Girişimcilerin risk alma becerisinde etkili olduğu belirlenen diğer bir değişken, belirsizliği tolere edebilmedir. Geleceğin belirsizliğinden korkmadan karar alabilmek girişimcilerin en temel özelliklerinden biridir. Bu çalışmada da girişimcilerin belirsizlikten korkmaması risk alma becerisini etkilediği belirlenmiştir. Ancak değişkenin katsayısının işaretinin pozitif olması beklenirken negatif çıkmıştır.

Standart katsayı (Beta) değerleri, bağımsız değişkenlerin önem sırasını gösterir. İşareti dikkate alınmaksızın değişkenlerin standart katsayı büyüklüklerine göre sıralaması yapılabilir (Kalaycı, 2010). Modelde yer alan bağımsız değişkenlerin etkinlik düzeyine göre en etkin değişkenden başlanarak sıralama yapıldığında; girişimcilerin risk alma becerilerindeki kişisel özelliklerin etkinlik sıralaması; başarı gereksinimi (BG), farklılık hayal gücü (FHG), cesaret (C), belirsizliği tolere edebilme (BT) şeklindedir.

5.6.1.2 İleriye Doğru Değişken Seçimi (Stepwise Selection) Metodu ile Regresyon Analizi

Yukarıda Enter Metodu ile tahmin edilmiş olan Regresyon Modeli, İleriye Doğru Değişken Seçimi (Stepwise Selection) Metodu ile tahmin edilmiştir. Modele ilişkin bulgular Çizelge 5.7’de verilmiştir.

Çizelge 5.7. Varyans Analizi/Model Özeti (Metot: İleriye Doğru Değişken Seçimi (Stepwise Selection)).

Model		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
1	Regresyon	85,454	1	85,454	108,039	0,000
	Artık	319,546	404	0,791		
	Toplam	405,000	405			
2	Regresyon	122,478	2	61,239	87,353	0,000
	Artık	282,522	403	0,701		
	Toplam	405,000	405			
3	Regresyon	129,534	3	43,178	63,012	0,000
	Artık	275,466	402	0,685		
	Toplam	405,000	405			
4	Regresyon	132,158	4	33,040	48,559	0,000
	Artık	272,842	401	0,680		
	Toplam	405,000	405			

Model	R	R^2	Düzeltilmiş \bar{R}^2	Tahminin Standart Hatası	p	Durbin-Watson
1	0,459	0,211	0,209	0,889	0,000	
2	0,550	0,302	0,299	0,837	0,000	
3	0,566	0,320	0,315	0,827	0,001	
4	0,571	0,326	0,320	0,824	0,050	2,167

Bu yöntemde, bağımsız değişkenler içerisinde bağımlı değişken üzerindeki en etkili değişkenden başlanarak sırasıyla modele alınır. Modelde yer alacak bağımsız değişkenlerin katsayılarının hangi anlamlılık düzeyinde modele alınacağını belirlemek gerekir. Burada %10 ($\alpha=0,1$) anlamlılık düzeyinde katsayısı anlamlı olan değişkenler modele alınmıştır. Modelde yer alan beş bağımsız değişkenden dört değişkenin katsayıları %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bu yöntemle elde edilen modelin F değeri 48,559, p değeri 0,000 olarak bulunmuştur. Bu bulgulara göre modelin anlamlı olduğu belirlenmiştir. DW İstatistiği 2,167 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre modelde otokorelasyon problemi olmadığı söylenebilir. Bu modelle elde edilen bulguya göre, modelin \bar{R}^2 değeri 0,32 olarak bulunmuştur. Girişimcilerin risk alma becerisindeki değişimin %32'si, modelde yer alan bağımsız

değişkenler tarafından açıklanabilmektedir. Modele ilişkin istatistikler Çizelge 5.8’de verilmiştir.

Çizelge 5.8. Regresyon Analizi İstatistikleri-2 (Metot:İleriye Doğru Değişken Seçimi).

Model		Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p	Collinearity Statistics	
		B	Standart Hata	Beta			Tolerance	VIF
4	Sabit	-3,01E-016	0,041		0,000	1,000		
	BG	0,459	0,041	0,459	11,207	0,000	1,000	1,000
	FHG	0,302	0,041	0,302	7,377	0,000	1,000	1,000
	C	0,132	0,041	0,132	3,220	0,001	1,000	1,000
	BT	-0,080	0,041	-0,080	-1,964	0,050	1,000	1,000

Tabloda katsayıları verilen model, eşitlik biçiminde aşağıdaki gibi yazılabilir:

$$Y = -3,01 \cdot 10^{-16} + 0,459 \cdot BG + 0,302 \cdot FHG - 0,08 \cdot BT + 0,132 \cdot C \quad (5.2)$$

İleriye doğru değişken seçimi yönteminde, modele bağımsız değişkenlerden bağımlı değişken üzerinde etkisi en yüksek değişkenden başlanarak katsayıları anlamlı olan bütün değişkenler alınır. Burada birinci adımda, girişimcilerin başarı gereksinimi, ikinci adımda farklılık ve hayal gücü, üçüncü adımda cesaret ve dördüncü adımda belirsizliğe tolerans değişkenleri açıklayıcı değişken olarak modele alınmıştır. Tablodaki değerler incelendiğinde, girişimcilerin başarı gereksinimi, farklılık ve hayal gücü ve cesaret özelliklerinin risk alma becerilerini olumlu (aynı) yönde etkilediği belirlenmiştir. Belirsizliği tolere etme özelliği ise olumsuz (ters) yönde etkilemektedir. Bu değişkenin katsayısının işaretinin pozitif olması beklenir, ancak negatif çıkmıştır. Tolerance ve VIF değerlerine bakıldığında, modelde çoklu doğrusal bağlantı problemi olmadığı görülmektedir.

Buraya kadar, risk alma becerisi ile ilgili bazı kişisel özelliklerin bağımsız değişkenler olarak yer aldığı regresyon modelleri incelenmiştir. Şimdi, girişimcilerin işletmeleriyle ilgili ve bazı demografik özelliklere ilişkin değişkenlerin bağımsız değişken olarak yer aldığı model incelenecektir.

5.6.1.3 Enter Metodu ile Regresyon Analizi

Girişimcilerin risk alma becerilerindeki değişimi daha iyi açıklayabilmek amacıyla modeldeki bağımsız değişken sayısı artırılmıştır. Daha önce beş bağımsız değişkenle yapılan analize, dokuz bağımsız değişken daha eklenerek ondört bağımsız değişkenin yer aldığı bir model oluşturulmuştur. Bu modelde;

Bağımlı Değişken: Girişimcilerin Risk Alma Becerisi

Bağımsız Değişkenler:

BG	Başarı Gereksinimi
FHG	Farklılık Hayal Gücü
BT	Belirsizliğe Tolerans
K	Kadercilik
C	Cesaret
ED	Eğitim Durumu
CNS	Cinsiyet
YAS	Yaş
ITK	İşletmenin Tüzel Kişiliği
AI	Aile İşletmesi
IFS	İşletmenin Faaliyet Süresi
RY	Risk Yönetimi Kavramını Bilme Durumu
IRY	İşletmede Risk Yönetimi Departmanı Bulunma Durumu
İS	İşyerindeki Statü

olarak isimlendirilmiştir. Oluşturulan modele Enter Metodu ile Regresyon Analizi yapılmıştır. Regresyon Analizi bulguları Çizelge 5.9 ve 5.10'da verilmiştir.

Çizelge 5.9. Varyans Analizi/Model Özeti (Metot: Enter).

Model		Kareler Toplamı	Serbestlik Dercesi	Kareler Ortalaması	F	p
1	Regresyon	149,079	14	10,648	16,269	0,000
	Artık	255,921	391	,655		
	Toplam	405,000	405			

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Tahminin Standart Hatası	p	Durbin-Watson
1	0,607	0,368	0,345	0,809	0,000	2,152

Çizelge 5.9’da Varyans Analizi ve model özeti sonuçları görülmektedir. Modelin F değeri 16,269, p değeri 0,000 olarak bulunmuştur. Bu bulgulara göre modelin anlamlı olduğu belirlenmiştir. Modelin DW İstatistiği 2,152 olarak hesaplanmıştır. Modelde otokorelasyon problemi olmadığı söylenebilir. Bu modelde, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkendeki değişimi açıklama oranı %34,5 olarak bulunmuştur. Daha önceki modelde, bu açıklama oranı %32 olarak bulunmuştu. Bu modelde önceki modele göre açıklama oranında %2,5 artış olmuştur.

Çizelge 5.10. Regresyon Analizi İstatistikleri-3 (Metot: Enter).

Model		Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p	Collinearity Statistics	
		B	Standart Hata	Beta			Toleran ce	VIF
1	Sabit	-0,216	0,262		-0,825	0,410		
	BG	0,423	0,042	0,423	10,049	0,000	0,914	1,095
	FHG	0,274	0,042	0,274	6,584	0,000	0,931	1,074
	BT	-0,053	0,041	-0,053	-1,286	0,199	0,961	1,040
	K	-0,030	0,041	-0,030	-0,724	0,470	0,972	1,029
	C	0,155	0,042	0,155	3,710	0,000	0,930	1,075
	ED	0,167	0,088	0,084	1,897	0,059	0,831	1,204
	CNS	0,021	0,124	0,007	0,166	0,868	0,939	1,065
	YAS	-0,006	0,004	-0,062	-1,400	0,162	0,817	1,225
	ITK	0,009	0,039	0,010	0,226	0,821	0,762	1,312
	AI	0,008	0,086	0,004	0,093	0,926	0,923	1,083
	IFS	0,010	0,004	0,110	2,460	0,014	0,802	1,247
	RY	0,209	0,098	0,094	2,130	0,034	0,827	1,210
	IRY	0,235	0,131	0,081	1,796	0,073	0,792	1,263
İS	0,019	0,093	0,009	0,206	0,837	0,776	1,289	

Çizelgede Tolerance ve VIF değerlerine bakıldığında, modelde çoklu doğrusal bağlantı problemi olmadığı görülmektedir. Tabloda katsayıları verilen model, eşitlik biçiminde aşağıdaki gibi yazılabilir:

$$Y = -0,216 + 0,423 \cdot BG + 0,274 \cdot FHG - 0,053 \cdot BT - 0,03 \cdot K + 0,155 \cdot C + 0,167 \cdot ED + 0,021 \cdot CNS - 0,006 \cdot YAS + 0,009 \cdot ITK + 0,008 \cdot AI + 0,01 \cdot IFS + 0,209 \cdot RY + 0,235 \cdot IRY + 0,019 \cdot İS \quad (5.3)$$

On dört bağımsız değişkenin yer aldığı bu modelde, %10 anlamlılık düzeyinde yedi bağımsız değişkenin katsayısının anlamlı olduğu görülmektedir. Bu değişkenler; Başarı gereksinimi, farklılık ve hayal gücü, cesaret, eğitim durumu, işletmenin faaliyette bulunma süresi, risk yönetimi bilgisi ve işletmenin risk yönetim departmanının olması değişkenleridir. Daha önceki modellerde yer alan, girişimcilerin başarı gereksinimi, farklı düşünebilme ve hayal gücü ve cesaret özelliklerinin risk alma becerisi üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu modelde, girişimcilerin demografik özelliklerinden eğitim durumunun risk alma becerisi üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Eğitim durumu değişkeni iki seçenekli kategorik bir değişkendir. Bu değişkenin değerleri şöyledir:

0: Ortaöğretim, lise (üniversite eğitimi almayanlar)

1: Yükseköğretim, yüksek lisans (üniversite eğitimi alanlar)

Üniversite eğitimi alan girişimcilerin, üniversite eğitimi almayan girişimcilere göre risk alma becerileri daha yüksektir.

İşletmenin faaliyette bulunma süresi de ilgili işletmedeki girişimcinin risk alma becerisini olumlu (pozitif) yönde etkilemektedir. Bu değişkenin katsayısının işareti beklenen yöndedir. İşletmenin faaliyet süresi arttıkça, ilgili işletmedeki girişimcinin risk alma becerisinin artması beklenir. Girişimcilerin risk yönetimi konusunda bilgisinin olması, risk alma becerisini olumlu (pozitif) yönde etkilemektedir. Bu sonuçta beklenen yönde bir sonuçtur. Risk yönetimi konusundaki bilgi durumu girişimcilerin risk alma becerilerini artırması beklenir. Modelde anlamlı olan bir diğer bağımsız değişken ise, işletmede risk yönetimi departmanının olmasıdır. Bu değişken de iki seçenekli kategorik bir değişkendir. Risk yönetimi departmanı olan işletmedeki girişimcilerin, olmayan işletmelerdeki girişimcilere göre risk alma becerileri daha yüksektir.

5.6.1.4 İleriye Doğru Değişken Seçimi (Stepwise Selection) Metodu ile Regresyon Analizi

Yukarıda ondört bağımsız değişkenin yer aldığı model, İleri Doğru Değişken Seçim Metodu ile yeniden analiz edilmiştir. Bağımsız değişkenlerin katsayılarının %10 anlamlık düzeyinde anlamlı olanlar modelde yer almıştır. Modelde yer alan ondört bağımsız değişkenden yedi değişkenin katsayıları anlamlı bulunmuştur. Modele ilişkin bulgular Çizelge 5.11’de verilmiştir. Bu yöntemle elde edilen modelin F değeri 32,152, p değeri 0,000 olarak bulunmuştur. Bu bulgulara göre modelin anlamlı olduğu belirlenmiştir. DW İstatistiği 2,151 olarak elde edilmiştir. Bu değere göre modelde otokorelasyon problemi olmadığı söylenebilir. Bu modelde, girişimcilerin risk alma becerilerindeki değişimin % 35’inin modelde yer alan bağımsız değişkenler tarafından açıklandığı görülmektedir.

Çizelge 5.11. Varyans Analizi/Model Özeti (Metot: İleriye Doğru Değişken Seçimi).

Model		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	Sig.
1	Regresyon	85,454	1	85,454	108,039	0,000
	Artık	319,546	404	0,791		
	Toplam	405,000	405			
2	Regresyon	122,478	2	61,239	87,353	0,000
	Artık	282,522	403	0,701		
	Toplam	405,000	405			
3	Regresyon	129,534	3	43,178	63,012	0,000
	Artık	275,466	402	0,685		
	Toplam	405,000	405			
4	Regresyon	137,005	4	34,251	51,250	0,000
	Artık	267,995	401	0,668		
	Toplam	405,000	405			
5	Regresyon	140,786	5	28,157	42,628	0,000
	Artık	264,214	400	0,661		
	Toplam	405,000	405			
6	Regresyon	144,020	6	24,003	36,698	0,000
	Artık	260,980	399	0,654		
	Toplam	405,000	405			
7	Regresyon	146,293	7	20,899	32,152	0,000
	Artık	258,707	398	0,650		
	Toplam	405,000	405			

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Tahminin Standart Hatası	p	Durbin- Watson
1	0,459	0,211	0,209	0,889	0,000	
2	0,550	0,302	0,299	0,837	0,000	
3	0,566	0,320	0,315	0,827	0,001	
4	0,582	0,338	0,332	0,817	0,001	
5	0,590	0,348	0,339	0,812	0,017	
6	0,596	0,356	0,346	0,808	0,027	
7	0,601	0,361	0,350	0,806	0,062	2,151

İleriye Doğru Değişken Seçimi Metodu ile yapılan Regresyon Analizi sonucunda, modelde yedi açıklayıcı değişken yer almıştır. Bu modele ilişkin istatistikler çizelge 5.12’de verilmiştir.

Çizelge 5.12. Regresyon Analizi İstatistikleri-4 (Metot: İleriye Doğru Değişken Seçimi).

Model		Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaş- tırılmış Katsayılar	t	p	Collinearity Statistics	
		B	Standart Hata	Beta			Tolera nce	VIF
4	Sabit	-0,381	0,094		-4,039	0,000		
	BG	0,422	0,042	0,422	10,078	0,000	0,917	1,090
	FHG	0,283	0,040	0,283	7,014	0,000	0,983	1,017
	C	0,158	0,041	0,158	3,832	0,000	0,944	1,060
	RY	0,200	0,097	0,090	2,069	0,039	0,849	1,179
	ED	0,201	0,084	0,101	2,386	0,018	0,901	1,110
	IFS	0,007	0,004	0,083	2,041	0,042	0,974	1,027
	IRY	0,234	0,125	0,081	1,870	0,062	0,860	1,162

Tabloda katsayıları verilen model, eşitlik biçiminde aşağıdaki gibi yazılabilir:

$$Y = -0,381 + 0,422 \cdot BG + 0,283 \cdot FHG + 0,158 \cdot C + 0,2 \cdot RY + 0,201 \cdot ED + 0,007 \cdot IFS + 0,234 \cdot IRY \quad (5.4)$$

Bu modelde yer alan bağımsız değişkenlerin hepsinin katsayılarının işaretleri pozitifdir ve beklenen şekildedir. Daha önceki modellerde yer alan bağımsız değişkenlerin; başarı gereksinimi, farklılık ve hayal gücü ve cesaret değişkenlerinin bu modelde

girişimcilerin risk alma becerilerinde etkili özellikler olduğu görülmektedir. Girişimcilerin demografik özelliklerinden eğitim durumu değişkeni de, risk alma becerilerinde etkilidir. Üniversite eğitimi alanların, almayanlara göre risk alma becerileri daha yüksektir. Girişimcilerin risk yönetimi konusunda bilgisinin olması değişkeni de, girişimcilerin risk alma becerisi üzerinde olumlu (pozitif) yönde etkisi vardır. Girişimcilerin, sahibi/ortağı/yöneticisi olduğu işletmelerin faaliyet sresinin de risk alma becerileri üzerinde olumlu (pozitif) etkisi olduğu belirlenmiştir. Risk yönetimi departmanı olan işletmelerdeki girişimcilerin, olmayan işletmelerdeki girişimcilere göre risk alma becerilerinin daha yüksek olduğu burada da görülmektedir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

İnsanlar yaşamın her aşamasında riskli durumlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Risk genelde, zarara uğrama tehlikesi olarak açıklanmaktadır. Özellikle iş dünyasında katlanılan veya göze alınan yüksek risklerin yüksek kazançlar getirdiği bir gerçektir. Kuşkusuz risk denilince akla hemen finansal anlamda kayıp-kazanç gelmektedir. İnsanların risk alma davranışını etkileyen çok sayıda faktör vardır. Literatürde, kişilerin, girişimcilerin risk almasında etkili özelliklere ilişkin çalışmalar bulunmaktadır.

Bu çalışmada, Burdur il merkezinde faaliyette bulunan girişimcilerin risk alma konusundaki düşünce ve davranışları incelenmiştir. Bununla ilgili olarak bir anket formu hazırlanmıştır. Burdur il merkezinde faaliyette bulunan işletmeler arasından tesadüfi olarak belirlenmiş işletmelerin sahibi, ortağı yöneticilerinden 406 girişimci ile yüz yüze görüşme ile anket uygulaması yapılmıştır. Anket ile derlenen veriler analiz edilmiştir.

Örnekleme yer alan girişimcilerden işletmenin sahibi olanların oranı %43.3, işletmenin ortağı olanların oranı %16.7, işletmenin sahibi ve yöneticisi olanların oranı %12.8, işletmenin ortağı ve yöneticisi olanların oranı %13.1, sadece yöneticisi olanların oranı %14 olarak belirlenmiştir.

Girişimcilerden risk yönetimi konusunda bilgisi olanların oranı %71.9'dur. Ancak işletmelerin büyük çoğunluğunda (%86.2) risk yönetimi departmanı bulunmamaktadır. girişimcilerin sahibi/ortağı/yöneticisi olduğu işletmelerin faaliyet sürelerine göre dağılımı belirlenmiştir. Bu dağılımda, 1-10 yıl arası faaliyette buluna işletmelerin oranı %41.9, 11-20 yıl arasında olanların oranı %29.1, 21-30 yıl arasında olanların oranı %16.7, 30 yıldan daha fazla süre faaliyette olanların oranı %12.3'dür.

Anket formu ile girişimcilerin bazı özellikleri belirlenmiştir. Bu özellikler; cinsiyet, yaş, eğitim durumu, risk yönetimi bilgisi, risk alma becerisi, başarı gereksinimi, farklı düşünebilme/hayal gücü, kadercilik düşüncesi, cesaret ve belirsizliği tolere edebilmedir.

Girişimcilerin risk alma becerilerinde belirleyici kişisel özellikleri ve diğer bazı faktörleri belirlemek amacıyla modeller oluşturulmuş ve analiz edilmiştir. Bu modellerin hepsinde bağımlı değişken girişimcilerin risk alma becerisidir. Birinci modelde, bağımsız değişkenler olarak; girişimcilerin başarı gereksinimi, farklı düşünebilme/hayal gücü, belirsizlikleri tolere edebilmesi, kadercilik anlayışı ve cesarettir. Bu regresyon modeli anlamlı bulunmuştur. Modelde yer alan beş bağımsız değişkenden dördünün katsayıları anlamlı ($\alpha = 0,1$) bulunmuştur. Girişimcilerin, başarma gereksinimi, farklı düşünebilme özelliği/hayal gücü ve cesaretle olma özellikleri risk alma becerisini olumlu yönde etkilemektedir. Belirsizliği tolere edememe ise risk alma becerisini olumsuz yönde etkilemektedir. Girişimcilerin kadercilik konusundaki düşüncelerinin, risk alma becerilerinde etkili olmadığı belirlenmiştir.

İkinci modelde, on dört bağımsız değişkenle girişimcilerin risk alma becerileri incelenmiştir. İleriye doğru değişken seçme yöntemiyle, modelde yer alan bağımsız değişkenlerden yedi bağımsız değişkenin katsayısı anlamlı ($\alpha = 0,1$) bulunmuştur. Birinci modelde anlamlı bulunan dört değişkenden tanesi anlamlı bulunmuştur. Bu değişkenler; girişimcilerin başarı gereksinimi, farklı düşünebilme/hayal gücü ve cesaret özellikleri risk alma becerisini olumlu yönde etkilemektedir. Buna ilaveten, girişimcilerin risk yönetimi konusunda bilgisinin olması ve eğitim durumu risk alma becerisini olumlu yönde etkilemektedir. Üniversite mezunu olan girişimcilerin risk alma becerisi daha yüksektir. İşletme ile ilgili özelliklerden; işletmenin faaliyette bulunduğu süre arttıka ilgili işletmedeki girişimcinin risk alma becerisi artmaktadır. Risk yönetimi departmanı bulunan işletmelerdeki girişimcilerin risk alma becerisi, risk yönetimi departmanı olmayanlara göre daha yüksektir.

Bu alışma ile, Burdur il merkezindeki işletmelerdeki girişimcilerin risk alma becerisinde etkili bazı kişisel ve çevresel özellikler belirlenmiştir. Bu çalışmanın, iş dünyasına ve işletmelere katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bundan sonra yapılacak çalışmalara, bu çalışmada elde edilmiş bulguların katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

7. KAYNAKLAR

- Akdemir, A. (2004), İşletmeciliğin Temel Bilgileri, Tuğra Matbaacılık, Isparta.
- Akgül, A. Çevik O. (2003).İstatistiksel Analiz Teknikleri “SPSS’ te İşletme Uygulamaları”, Emek Ofset Ltd. Şti., Ankara.
- Alpar, C. R. (2011). Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler. Detay Yayıncılık,3. Baskı, Ankara.
- Alpkan, L., Ergün, E., Bulut, Ç., Yılmaz, C. (2005). Şirket Girişimciliğinin Şirket Performansına Etkileri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, **6**: 175-189
- Altay, A. (2008). İşletmelerde Riske Yönelik Denetim ve Raporlanması. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Altuncu, T. (2012). İnsan İradesi ve Kader İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Anbar, A., Eker, M. (2009). Bireysel Yatırımcıların Finansal Risk Algılamalarını Etkileyen Demografik ve Sosyo-ekonomik Faktörler. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, **5**, (9): 129-150.
- Anonim, 2006. Her Yönüyle Kurumsal Risk Yönetimi. Pricewaterhouse Coopers Türkiye Danışmanlık Hizmetleri, İnfomag Yayıncılık, İstanbul.
- Arslantaş, C.C. (2001). Girişimcilikte Yaratıcılık ve Yenilik, İ.Ü. İşletme Fak. İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi, **12,38**: 17.
- Atan, M. (2002). Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Avşar, M. (2007). Yüksek Öğretimde Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimlerinin Araştırılması, Çukurova Üniversitesinde Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Ankara.
- Aytaç, Ö. (2006). Girişimcilik: Sosyo-Kültürel Bir Perspektif, *Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:15.
- Barton, Jr., M. Frank, & Darryl G. Waldron (1978). "Differences in Risk Preference Between the Public and Private Sectors". *Human Resource Management Review*, **17,4**: 2-5
- Berk, N. (1992). Sigortacılıkta Risk Yönetimi, Emek Sigorta Yayınları, İstanbul.
- Bozkurt, Ö. (2007). Girişimcilik Eğiliminde Kişilik Özelliklerinin Önemi. Sakarya Üniversitesi, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, **2**: 93-11
- Bozkurt, V. ve Baştürk, Ş.,(2009). KOBİ Girişimcilerinde Risk ve Belirsizlik Algıları: Bursa Örneği, Ankara Üniversitesi, Siyasi Bilgiler Fakültesi, Cilt 64, Sayı 2, Ankara.
- Byrnes J.P, Miller D.C, (1999). Gender Differences In Risk Taking: A Meta Anlysis, *Psychological Bulletin*, May 1999, Vol. 125, Issue 3.
- Ceyhan, G. (2008). Yaşam Biçimlerinin Finansal Risk Toleransına Olan Etkileri Üzerine Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cohn, Richard A. Wilbur G. Lewellen, Ronald C. Lease, Gary G. Schlarbaum (1975). "Individual Investor Risk Aversion And Investment Portfolio Composition". *Journal of Finance*, May, Vol:30 Issue:2:605-620.

- Cüceloğlu, D. (2007). İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları, Remzi Kitabevi, 16. Basım, İstanbul.
- Çepni, E. (2007). Ekonomik Göstergeler ve İstatistikler Rehberi. Seçkin Yayıncılık A.Ş. 2. Basım, Ankara.
- Çoban, V. (2007). Sigorta Şirketlerinde Etkin Risk Yönetimi Uygulamalarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dal, V. (2009). Farklı Kişilik Özelliklerine Sahip Bireylerin Risk Algılarının Tüketici Davranışı Açısından İncelenmesi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Deniz, A., Erciş, A. (2008). Kişilik Özellikleri İle Algılanan Risk Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi İİBF Fakültesi Dergisi*, **22**: 302-330.
- Dündar, S., Ağca, V. (2007). Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisans Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerinin İncelenmesine İlişkin Ampirik Bir Çalışma. *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, **25**: 121-142.
- Dündar, S. (2012) Uygulamalı İstatistik II, Sage Yayıncılık, Ankara.
- Erdem, F. (2001). Girişimcilerde Risk Alma Eğilimi ve Belirsizliğe Tolerans İlişkisine Kültürel Yaklaşım, Akdeniz Üniversitesi. *İ.İ.B.F. Dergisi*, **2**: 43-61.
- Erdoğan, İ. (1997). İşletmelerde Davranış, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları, Yayın No: 272, İstanbul, 234–237.

- Erdoğan, Ö. ve Ergün, M. (2011). İki farklı Meslek Grubunda Çalışan Personelin Denetim Odağı ve Risk Eğilimi Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H.U. Journal of Education)*, **40**: 176-185.
- Ergül, B. (2006). Robust Regresyon ve Uygulamaları. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Eröncer, L. (2004). Liderlik Temelli Motivasyonun İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Fischhoff, B. (1992). "Risk Taking: A Developmental Perspective", Risk Taking Behavior, Ed: J.F. Yates, Chichester, UK: Wiley, 133-162.
- Ford, D. (2012). Cesaret, Butik Yayıncılık, İstanbul.
- Grable, John E. ve Ruth H. Lytton (1998). "Investor Risk Tolerance: Testing the Efficacy of Demographics as Differentiating and Classifying Factors", *Financial Counseling and Planning*, Vol. 9, Issue 1, pp. 61-73.
- Gregersen, N. Henrik, (2003). "Risk and religion: Toward a theology of risk taking", *Zygon*, Cilt: 38, **2**:355-376.
- Göç, Y. (2010). Küçük ve Orta Boy İnşaat Firmalarında Girişimci Özelliklerinin Firmanın Risk Yönetimi Uygulamalarına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gujarati, D. N. (1999). "Essentials of Econometrics", 2d ed., McGraw-Hill, New York.
- Hallahan, Terrence A., Robert W. Faff ve Michael D. McKenzie (2004), "An Empirical Investigation of Personal Financial Risk Tolerance", *Financial Services Review*, Vol. 13, pp. 57–78.

Horn, S. (1997). 30 Adımda Özgüven. Koridor Yayıncılık, İstanbul.

İşcan, Ö.F., Kaygın, E. (2011). Potansiyel Girişimciler Olarak Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. Atatürk Üniversitesi, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, **3,2**: ISSN 1309-8039

Janis, I.L. (1972) . Victims of Groupthink, Boston : Houghton Mifflin

Kaan, D. (2002). Risk and Resilience in Agriculture. Defining Risk and a Framework for Moving Towards Resilience In Agriculture, Article:1.3, Colorado State University (ebookbrowse.net).

Kaba, N. (2013). Lojistik İşletmesinde Risk Odaklı Bir Yönetim. Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kalaycı, Ş. (2010). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Asil Yayın 5. Baskı, Ankara.

Kara, E. (2009). Öğrenilmiş Çaresizlik Davranışının Genellenme Derecesi ile Kader İnancı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Karabulut, A. T. (2009). “Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerini Ve Eğilimlerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma”, *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, **26, 1** :331-356.

Karagöz, Y ve Kösterelioğlu, İ. (2008). İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Faktör Analizi Metodu ile Geliştirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, **21**: 81-98

Karalar, R. (1994). Yönetmel Ekonomi, 2. Baskı, Engin Yayınlar, Ankara.

- Kayalar, M., Ömürbek N. (2007). “Girişimci Adayların Risk Almaya yatkınlık Özelliğinin Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, **21,1**:186-200.
- Kesbiç, C.Y., Gökalp, M.F., Baldemir, E., Bakımlı, E. (2006). Muğla Yöresinde Kişilerin Risk Eğilimleri ve Birikimlerin Değerlendirilmesine Etki Eden Faktörlerin Araştırılması, Muğla Üniversitesi Basımevi, Muğla.
- Koçel, T. (1988). Girişimcilik Ama Hangisi? *Executive Excellence*, **1, 10**: 17.
- Kogan, N.&M.A. Wallach (1964). Risk Taking: A Study in Cognition and Personality, New York: Holt, Rinehard & Winston.
- Kurt, M., Ağca, V., Erdoğan, S.(2006). “Afyonkarahisar İli Girişimcilik Performansının Coğrafi Bilgi Sistemleri İle Analizi”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, **8, 2**: 97-114.
- Kurtzberg, T.R. (2005). Feeling Creative, Being Creative: An Empirical Study of Diversity and Creativity in Teams. *Creativity Research Journal*; **17,1**: 51-65.
- Kuyucu, E. (2008). İnşaat Projelerinde Risk Analizi, Yöntemleri: Bir Petrokimya Fabrikasında Uygulanması. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Sayısal Yöntemler ve Yönetim Bilimi Programı, İzmir.
- Laughunn , D. J., J. W. Payne, R. Crum (1980). “Managerial Risk Preferences for Below Target Returns” *Management Science*, Vol:26, 1238-1249.
- MacCrimmon, Kenneth R., Donald A.Wehrung (1986).Taking Risks:The Management of Uncertainty, New York, NY, US:Free Press.

- March, J.G., & Z. Saphira (1987). "Managerial Perspectives on Risk and Risk Taking". *Management Science* , **33**: 1404 -1418.
- Martin, La Tanya. F. (2003). Cultural differences in risk perception: an examination of USA and Ghanaian perception of risk communication (Unpublished master's thesis), Virginia, Virginia Polytechnic Institute, State University.
- McInish, T.H. (1982). "Individual Investor and Risk Taking", *Journal of Economic Psychology*, Vol:2, p.125-136.
- Moosa, Imad A. (2007). Operational Risk Management. New York, Palgrave Macmillan, 2007.
- Murphy, J. (2005). Özgüven ve Özsaygı Kazanmak. Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Ordun, G. (2004). "Beş Temel Kişilik Özelliği ve Alt Faktörlerinin Analizine ilişkin Bir Çalışma" , İstanbul Üniversitesi, *İşletme Fakültesi Dergisi*, **33**: 47-71
- Osho, Bhagwan S. R. (2011). Cesaret, Tehlikeli Yaşamın Çoskusu, Ganj Yayınları/ Mini Kitaplar Dizisi, İstanbul.
- Quchi, W.G. (1977). "The Relationship Between Organizational Structure and Organizational Control". *Administrative Science Quarterly*, **22**: 95-113.
- Önem, H. B. (2010). Kobiler' in Finansal Risk Algı Düzeyine Yönelik Bir Araştırma: Isparta- Burdur İller Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Özdamar, K. (1998). Paket Programlarla İstatistiksel Veri Analizi II (Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler), 153.

- Özdamar, K. (1999a). Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi I. Kaan Kitap Evi, Eskişehir, 137–210.
- Özdamar, K. (1999b). Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi 2: Minitab, SPSS. 2. Baskı, Kaan Kitap Evi, Eskişehir, 233–234.
- Shane, S. (1993). Cultural Influences on National Rates on Innovation, *Journal of Business Venturing*, 8/1.
- Sitkin, Sim B., & Amy L. Pablo (1992). “Reconceptualizing the Determinants of Risk Behavior”, *Academy of Management Review*, Jan92, **17**: 9-38.
- Slovic, P. (1964). “Assessment of Risk Taking Behavior”, *Psychological Bulletin*, **61**:330-333.
- Slovic, P. (1995). Intuitive toxicology II. expert and lay judgments of chemical risk in Canada. *Risk Analysis*, *15*, 661-775.
- Staw, B.M., L.E. Sandelands, J.E. Dutton (1981). “Threat- Rigidity Effects in Organizational Behavior: A Multilevel Analysis”. *Administrative Science Quarterly*, **26**: 501-524.
- Stoner, James A. F. (1968). “ Risky and Cautious Shift s in Group Decisions: The Influence of Widely Held Values ”, *Journal of Experimental Social Psycholgy*, **4**, **4**: 442-459.
- Sung, J./Hanna, S. (1996). “Factors Related to Risk Tolerance,” *Financial Counseling and Planning*, **7**: 11-20.
- Şahinler, S. (2000). En Küçük Kareler Yöntemi İle Doğrusal Regresyon Modeli Oluşturmanın Temel Prensipleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 5(1-2), 57-73.

Şıklar, E. (2000). Regresyon Analizine Giriş, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1255, Eskişehir.

Ufuk H., Özgen Ö. (2001). The Profile Of Woman Entrepreneurs: A Sample From Turkey, *International Journal Of Consumer Studies*, 25, 4, December 2001.

Venter, Gerhard Van de (2006).“Financial Planners’ Perceptions of Risk Tolerance”, *The 2006 Financial Management Association’s (FMA) Annual Conference*, Salt Lake City, Utah, USA, 11 – 14 October, pp.1-31.

Weber, E.U., Richard A. Milliman (1997), “Perceived Risk Attitudes: Relating Risk Perception to Risky Choise”, *Management Science*, February, **43,2**: 123-144.

Yaffee, R.A. (2002). Robust regression analysis: some popular statistical package options, (<http://www.nyu.edu/its/socsci/Docs/RobustReg2.pdf>) (01.04.2014)

Yates, J.F.& Stone, E.R. (1992). “The Risk Construct”, İçinde: Risk-Taking Behavior, Ed: J.F. Yates, John Wiley, Newyork.

İnternet Kaynakları:

1.http://www.duyuguncesi.net/sunular/Risk_Yonetimi_GB.pdf (02.01.2014)

2.<http://www.is-sagligi-ve-guvenligi.com/makaleler/risk-degerlendirme/158-risk-algisi-nedir.html> (01.01.2014)

3.http://www.nihathatipoglu.com/dinibilgi-34-kader_ve_kaza_ne_demektir.aspx (02.01.2014)

4.<http://www.tdk.gov.tr> (03.12.2013)

5.http://www.tmb.org.tr/arastirma_yayinlar/risk_yonetimi_10112006.pdf (10.12.2013)

Uğur, L.O.,(2007) Türkiye Mütcahitler Birliği üyesi inşaat firmalarının planlama, yapı maliyeti hesaplama ve risk yönetimi yaklaşımları, Türkiye Mütcahitler Birliği.

6. http://www.vob.org.tr/VOBPortalTur/docs/risk_yonetimi.pdf (15.12.2013)

Alkin, E.(2005). Gelişmekte Olan Ülkelerde ve Şirketlerde Risk Yönetimi. Dış Ticaret Kompleksi, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Hesna KIP
Doğum Yeri ve Tarihi : Burdur – 29.11.1975
Yabancı Dili : İngilizce
İletişim (Telefon/e-posta) : 0543 279 45 85
hesnakip@gmail.com

Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl)

Lise : Burdur Lisesi – (1989- 1992)
Lisans : Anadolu Üniversitesi (1994-1999)
Yüksek Lisans : Afyon Kocatepe Üniversitesi (2011-2014)

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yıl: Burdur Ticaret ve Sanayi Odası– (2000-devam ediyor)

EK

Sayın yetkili;

Bu anket formu, Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Hesna KİP' in "Burdur'daki İş Adamları'nın Risk Alma Durumunun İncelenmesi" konulu tez çalışmasında kullanılmak üzere düzenlenmiştir. Ankette kişilere/işletmelere ait özel bilgilere yer verilmemiştir. Ayrıca, bilimsel araştırma etiği gereğince, anket sorularına verilen tüm cevaplar gizli tutulacaktır. Elde edilen tüm veriler, diğer anketlerdeki veriler harmanlanarak kullanılacaktır. İşlerinizin yoğunluğuna rağmen zaman ayırarak, bilgi ve birikimlerinizi bizimle paylaştığınız için çok teşekkür ederiz.

Saygılarımızla,
Hesna KİP

Doç. Dr. Süleyman DÜNDAR
Afyon Kocatepe Üniversitesi

Öğrenim durumunuz,

() İlköğretim () Lise () Önlisans () Lisans
() Yüksek Lisans () Doktora

Cinsiyet

() Erkek () Kadın

Doğum yılınız (19__ __)

İşletmenizin tüzel kişiliği,

() Anonim Şirket () Limited Şirket () Kollektif Şirket () Şahıs
İşletmesi () Adi Ortaklık

İşletmeniz, aile işletmesi midir ?

() Evet () Hayır

İşletmenizin faaliyetine başlama yılı (____ __)

"Risk Yönetimi" kavramını hiç duydunuz mu?

() Evet () Hayır

İşletmenizde "Risk Yönetimi Komitesi/Departmanı/Çalışma Grubu" var mı?

() Evet () Hayır

İşyerindeki statünüz,

() İşletme sahibi
() İşletme ortağı
() İşletme sahibi yönetici
() İşletme ortağı yönetici
() İşletme sahibi ve ortağı olmayan yönetici

	İFADELER	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Risk alamayacak olan kişiler iş hayatında olamaz.					
2	İş hayatında aldığımı risklerde çoğunlukla başarılı oldum.					
3	İşlerin yürütülmesinde borçlanma gerektiği zaman borçlanırım.					
4	Yüksek getiri veya kazanç için yüksek riskler alırım.					
5	Başkalarının göremedikleri iş fırsatlarını görebilirim.					
6	Yeterince kazanmak isterim. Çok fazla kazanmak istemem.					
7	Yaratıcılığım ve birikimim sayesinde zorlukların üstesinden gelebilirim					
8	Bir yıl sonrasında tahmini kazancın, gerekli sermayenin on katı ancak başarıya ulaşma şansının yüzde 20 olduğu bir işe yatırım yaparım.					
9	İş hayatımdaki faaliyetlerin sonuçlarını kaderim yada şansım değil ben belirlerim					
10	Başarı olasılığı %50'den yüksek olan işlere yatırım yaparım					
11	Başarının kişisel çabalardan ziyade şans ve kadere bağlı olduğuna inanırım.					
12	İşletmenin geleceği konusunda risk değerlendirmeleri yaparım.					
13	Bir iş fırsatı yakalarsam, tümüyle zaman kaybı olacak olsa bile, bu fırsatla ilgilenirim.					
14	Diğer insanların çoğuyla kıyaslandığında hep uç noktalarda yaşayan biriyim.					
15	Girişimci bir kişiliğe sahibim.					
16	Risk almayı sevmem.					
17	Bazı temel kurallara bağlı kalmadığınız sürece hiçbir şey başarılamaz.					
18	Gerçekçi bir kişiliğe sahibim.					
19	Kurallara karşı gelmekten ve beklenmeyen şeyler yapmaktan zevk alırım.					
20	Bahiste kazanma ihtimali yüksek olana 1'e 3 oynamaktansa, düşük olana 1'e 6 oynarım.					
21	Araştırmacı bir kişiliğe sahibim .					
22	Şu ana kadarki iş hayatımda kendimi başarılı buluyorum.					
23	Sosyal bir kişiliğe sahibim.					
24	Belirsizliğe toleransım yüksektir.					
25	Yapılacak bir işi ilk seferde doğru yapmak için iyi bir plan yaparım.					
26	Bir girişimde başarısız olursam, nedenlerini sorgulamam, başarısızlığı kabullenirim.					
27	Sorumluluk almayı severim.					
28	İnsanlar benim yanımda kendilerini rahat hissederler.					
29	Çabuk strese girerim.					
30	Zengin bir hayal gücüm var.					